

Försvarshögskolan

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Örlogskapten Richard Hedström		HOP1 18-19
Handledare		Antal ord: 13994 (13973)
Professor Gunnar Åselius	Beteckning	Kurskod
Docent Fredrik Thisner	Självständigt arbete magister- uppsats, krigsvetenskap	2H0015
DEN SVENSKA MARINEN - EN TEORITROGEN NORGEHISTORIA?		
Sammanfattning: Teorier om sjömakt utgår inte sällan från de marina stormakternas perspektiv. En mindre stat torde dock vara mer intresserad av principer för hur marinstridskrafter bestrider sjökontroll och genomför kustförsvarsoperationer snarare än hur marin maktprojicering och långväga expeditioner genomförs. Jacob Børresen presenterar i sin teori om kuststatens sjömakt principer för hur den mindre staten kan organisera och utforma sina marinstridskrafter. Med utgångspunkt i Børresens teori prövas i denna uppsats hur den svenska marinens mål, medel och metod ska förstås i ett sjömaktsteoretiskt sammanhang idag. Syftet är att se hur väl den svenska marinen knyter an till teorin om kuststatens sjömakt. Med ett genomgående kritiskt förhållningssätt, är det vidare syftet att problematisera och nyansera teorin. Även om teorin i många fall uppvisar tydliga överensstämmelser med den svenska marinens mål, medel och metod visar resultatet att vissa av de principer som Børresen presenterar är alltför snäva. Således krävs ett bredare och mer nyanserat perspektiv för att förstå den svenska marinens teoretiska sammanhang idag.		
Nyckelord: Sjömakt, kuststat, Børresen, den svenska marinen, sjömaktsteori.		

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	3
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	4
1.3 FORSKNINGSÖVERSIKT	6
1.4 AVGRÄNSNINGAR.....	8
1.5 DISPOSITION	8
2. TEORI - KUSTSTATENS SJÖMAKT	9
2.1 INLEDNING	9
2.2 KUSTSTATEN.....	9
2.3 MÅL	10
2.4 MEDEL.....	10
2.5 METOD	13
2.6 INDIKATORER	14
3. METOD	15
3.1 VAL AV METOD.....	15
3.2 MATERIAL	16
3.3 OPERATIONALISERING	17
3.4 VALIDITET OCH RELIABILITET	18
4. DEN SVENSKA MARINEN - EN SJÖMAKTSTEORETISK ANALYS	19
4.1 ÄR SVERIGE EN KUSTSTAT ENLIGT TEORINS DEFINITION?	19
4.2 MÅL	19
4.3 MEDEL.....	22
4.4 METOD	29
4.5 SAMMANFATTNING OCH RESULTAT	32
5. RESULTATDISKUSSION	36
6. REFERENSER	37

Tabell- och figurförteckning

TABELL 1 - INDIKATORER.....	14
FIGUR 1 - ILLUSTRATION AV FORSKNINGSDESIGN	17

1. Inledning

I diskussionen om sjömaktsteori återkommer nästan uteslutande två namn, Julian S. Corbett och Alfred T. Mahan. De har lagt grunden för den klassiska sjömaktsteorin och deras tankar och arbeten anses skänka förklaringskraft i frågor kring marin och maritim strategi. Corbett och Mahan påverkade i stor utsträckning Storbritannien och USA i utvecklingen av deras respektive marina strategier i början av det förra seklet. Idag kan vi se att de fortfarande utövar stort inflytande på länder under frammarsch, såsom Kina, vilket bland annat beskrivs av James R. Holmes och Toshi Yoshihara.¹

Den gemensamma nämnaren för USA, Storbritannien och Kina är deras stormaktssträvanden. Storbritannien var en stormakt, framförallt under den viktorska eran på 1800-talet och början av 1900-talet. USA är en stormakt. Kina är på väg att bli en stormakt, om de inte redan är det. Mål av denna dignitet kräver teorier, tankar och filosofier som stödjer stora ambitioner. Sådana frågor ansågs Corbett och Mahan kunna ge svar på, i alla fall i kontexten sjömakt.

Hur ska då sjömakt förstås av den mindre kuststaten? Måste en stat ha som ambition att "rule the waves" för att ta sig an Corbetts och Mahans tankar? Säkerligen inte. Corbett och Mahan skänker en begreppsram för sjökrigföring och sjömakt som mycket väl kan användas i andra kontexter än skapandet av sjöherravälde.

Raoul Castex gav sjömaktsteorin ett manöverperspektiv. Hans bidrag utgör grunden för hur den underlägsne ska gå till väga för att utmana den överlägsna sjömakten.² Han menade också att sjöstridskrafterna aldrig får ses som en isolerad företeelse och argumenterade för det vi idag kallar gemensamma operationer, när olika stridskrafter integreras i en operation med ett och samma mål.³

1.1 Problemformulering

Jerker Widén konstaterar att Corbett tenderar att teoretisera ur stormaktens perspektiv. De flesta stater är trots allt inte stormakter, utan små eller medelstora stater. Dessa torde rimligen vara mer intresserade av principer för hur en stat bestridet sjökontroll, utövar *sea denial* och genomför kustförsvarsoperationer snarare än hur marin maktprojicering och långväga expeditioner genomförs. Widén menar därför att en teori med tonvikt på begränsade marina operationer i grunda hav, genomförda av mindre aktörer, skulle utgöra ett viktigt bidrag för den moderna sjömaktsteorin.⁴

¹ Yoshihara, Toshi and Holmes, James R., Japanese Maritime Thought: If Not Mahan, Who?, *Naval War College Review*: Vol. 59: No. 3, Article 4, 2006.

² Werner, Christopher, i Åselius, Gunnar & Caniart, Valérie (red.), *Svenskt-franskt militärt samarbete under fyra sekler: svenskt-franskt seminarium organiserad i Stockholm 25 och 26 oktober 2005 och i Vincennes 7 och 8 december 2006*, Försvarshögskolan, Stockholm, 2009, s 137.

³ Ibid, s 146.

⁴ Widén, Jerker, *Theorist of Maritime Strategy: Sir Julian Corbett and his Contribution to Military and Naval Thought*, Ashgate Pub. Ltd., Burlington, VT, 2012, s 158.

Den norske flottiljamilalen Jacob Børresen har försökt beskriva och teoretisera kring kuststatens sjömakts vilket möjligtvis kan fylla den lucka som Widén flaggar för.⁵ Børresen skiljer på den marina stormakten och kuststaten. De marina stormakterna utgörs av USA, Ryssland, Frankrike och Storbritannien, stater med förmåga etablera sjökontroll utanför eget havsområde. Kuststaten däremot, utgörs av mindre eller medelstora stater med kust, men utan förmåga eller vilja att etablera sjökontroll utanför eget havsområde, såsom Norge, Kanada, Chile och Nya Zeeland.⁶

Børresen beskriver kuststatens uppgifter och menar att syftet med dess försvarsmakt inte är försvar utan avskräckning.⁷ Vidare redogör han för att kuststaten ska kunna upprätthålla ett trovärdigt anti-invasionsförsvar.⁸ Han exemplifierar Norge och beskriver hur kuststaten bör skapa ett marint djupförsvar genom användande av ubåtar, robottorpedbåtar, kustartilleri och mineringar i lager på varandra.⁹

Børresens beskrivning och redogörelse är mycket utförlig och omfattar mål, medel och metod för hur en mindre kuststat bör utforma och genomföra sin marina strategi. Framställningen tenderar dock att vara normativ, likt ett framgångsrecept på hur kuststaten ska göra för att förhindra en invasion, vilket gör att den saknar ett problematiserande perspektiv.

Den svenska marinen kvalar vid första anblick gott och väl in i Børresens beskrivning av kuststaten, i alla fall rent principiellt. Men är det utifrån Børresens beskrivning vi ska förstå den svenska marinens sammansättning och uppgifter? Finns förklaringskraft i en teori från 1990-talet som hjälper oss att utforma marinen och dess uppgifter på 2010-talet och i framtiden? Kan teorin förklara i vilken riktning Sverige vill styra marinen nu och i framtiden eller ska vi förstå den svenska marinen i en annan kontext än den som Børresen beskriver?

1.2 Syfte och frågeställning

Det första syftet med denna framställning är att undersöka vilket stöd den svenska marinens mål, medel och metod får i Børresens teori om kuststatens sjömakts idag. Det andra syftet är att försöka problematisera teorin. Hur och varför ska vi förhålla oss kritiska gentemot den?

Frågeställningen för denna uppsats är därför:

Hur ska den svenska marinens mål, medel och metod förstås i ett sjömaktssteoretiskt sammanhang idag?

⁵ Børresen, Jacob, The Seapower of the Coastal State, *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 17, No. 1, 148-175, 1994.

⁶ Ibid, s 148.

⁷ Ibid, s 151.

⁸ Ibid, s 153.

⁹ Ibid, s 159-160.

Varför är detta intressant? Det finns en teoretisk obalans i kontexten sjömakt. Det existerar flera teorier kring stormaktens sjömakt men endast ett fåtal av det mer sammanhängande och strukturerade slaget som rör kuststatens sjömakt. Jeune écoles¹⁰ (den franska unga skolan) och Raoul Castex¹¹ resonemang om sjömakt utgör förvisso exempel på teorier som rör den i sammanhanget underlägsne statens sjömakt, men de är inte särskilt moderna. Børresens teori däremot, är författad efter världskrigen och kalla kriget vilket gör den i sammanhanget modern och av den anledningen intressant för Sverige idag. Børresens förtjänst är att han på ett strukturerat sätt har beskrivit kuststatens sjömakt. Teorin är lättbegriplig och hans upplägg är logiskt. Den saknar dock en problematiserande nyans vilket gör den normativ till karaktären. Dess normativa karaktär beskriver Børresen själv i en uppdaterad version av teorin 2004 i boken *Navies in Northern Waters*. Men han påstår i samma version att den fortfarande torde vara applicerbar för alla kuststater.¹² Ingen direkt kritik har funnits mot Børresens teori, vilket också konstateras i en uppsats av Robert Schöllin.¹³ Just Børresens påståenden kring teorins applicerbarhet och dess normativa karaktär tillsammans med det faktum att den är tillsynes oproblematiserad gör den intressant att använda som teoretisk utgångspunkt i en fallstudie som rör Sverige och den svenska marinen, något som saknas i skrivande stund. Därför är det intressant att undersöka hur väl Sveriges sjöförsvaret följer Børresens principer och om inte, söka förklaringar till varför det inte förhåller sig på det viset.

För att kunna analysera den svenska marinens mål, medel och metod kommer vi att utgå från offentliga utredningar och beslut från regering och riksdag, Försvarens maktens perspektivstudie, nationella doktriner och annat underlag från relevanta instanser. Syftet med detta är att få en aktuell bild av hur det offentliga Sverige bedömer hur marinen bör se ut och utvecklas för att hantera sina uppgifter idag och i framtiden. Det empiriska underlaget kommer därefter analyseras och belysas genom Børresens teori för att söka svar på frågeställningen. För att kunna förhålla oss kritiska till Børresens teori och samtidigt bemöta frågeställningens tidsaspekt, *idag*, används modern sjömaktsteoretisk litteratur författad på 2000-talet, vilken redovisas i forskningsöversikten. Genom detta angreppssätt bemöter vi undersökningens frågeställning och skapar förutsättningar för det kritiska förhållningssättet.

¹⁰ Wedin, Lars, i Åselius, Gunnar & Caniart, Valérie (red.), *Svenskt-franskt militärt samarbete under fyra sekler: svenskt-franskt seminarium organiserad i Stockholm 25 och 26 oktober 2005 och i Vincennes 7 och 8 december 2006*, Försvarshögskolan, Stockholm, 2009, s 97.

¹¹ Werner, s 146.

¹² Børresen, Jacob, i Hobson, Rolf & Kristiansen, Tom (red.), *Navies in Northern Waters 1721-2000*, Frank Cass, London, 2004, s 249.

¹³ Schöllin, Robert, *Kuststatens sjömakt, den underlägsnes framgång i försvaret?: En teoriprovande undersökning om kuststatens försvar av kusten*, magisteruppsats i krigsvetenskap, Stockholm, Försvarshögskolan, 2018, s 16.

1.3 Forskningsöversikt

Tidigare forskning om sjömakt och mindre staters marinstridskrafter

Geoffrey Till ger uttryck för hur problematiskt det är att klassificera och framförallt generalisera staters marinstridskrafter och ge dem en klar och tydlig "stämpel", vilket Børresen implicit gör i sin teori. Till menar att det finns för många infallsvinklar och unika särdrag för varje marin vilket gör det svårt att skapa ett generellt klassificeringssystem, särskilt för den mindre statens marinstridskrafter. Systemen är ofta baserade på vad marinen har för uppgifter och vilken operativ räckvidd den har, och mer sällan vad den består av materiellt. Till instämmer i att detta sätt rimligen är det mest logiska att använda, men riktar samtidigt kritik mot till exempel Michael Morris och Eric Groves klassificeringssystem och menar att deras system ej är applicerbart på exempelvis Sydostasiens marinstridskrafter.¹⁴ I sin bok *Seapower: A Guide for the Twenty-First Century* redogör han inte själv för ett klassificeringssystem men belyser vilka aspekter som rimligtvis borde ha påverkan för marinstridskrafternas effektivitet, vilket enligt Till är det mest centrala när de ska bedömas. Dessa utgörs av graden av *professionalitet, beredskap, försörjning och infrastruktur* och *förmågebalans*.¹⁵ Boken går även igenom kustförvarsteori och redogör för dess teoretiska ursprung och tankar kring hur det kan utformas.¹⁶

Indirekt kritik mot Børresen går att finna hos Till när han i artikeln *Can small navies stay afloat?* menar att "there is in fact little that is special or distinctive about a smaller navy."¹⁷ I artikeln diskuteras skillnaderna mellan stora och mindre staters marinstridskrafter. Till hävdar att det inte finns några skillnader utan att det bara är en fråga om en relativ skala av ambitionsnivå avseende vad de har för uppgifter, var de utför dessa uppgifter och vilka utmaningar detta innebär.¹⁸

Ian Speller försöker i sin *Understanding Naval Warfare* tematiskt redogöra för sjökrigföring och dess teorier historiskt och i nutid. Syftet är att begripliggöra sjökrigföringens planer, förmågor och operationer, med ett fokus på nutid.¹⁹ Speller diskuterar en modern syn på sjökontroll och vad den syftar till.²⁰ Han tar argumentationen in i ämnet medel och metod och menar att det moderna sjökriget nog fortfarande har sjöslaget i fokus. Dock inte ett enda avgörande slag utan snarare flertalet mindre drabbningar som ackumulerat leder till ett avgörande resultat.²¹ Vidare berör Speller vad utvecklingen av robotvapen har inneburit för marinstridskrafterna,

¹⁴ Till, Geoffrey, i Mulqueen, Michael, Sanders, Deborah & Speller, Ian (red.), *Small navies: strategy and policy for small navies in war and peace*, Ashgate, Farnham, Surrey, 2014, s 24-25.

¹⁵ Till, Geoffrey, *Seapower: A Guide for the Twenty-First Century*, fjärde uppl., Routledge, Abingdon, Oxon, 2018, 150-154.

¹⁶ Ibid, s 93.

¹⁷ Till, Geoffrey, *Can small navies stay afloat?*, *Jane's Navy International*, May 2003, 25-35, s 26.

¹⁸ Ibid, s 26.

¹⁹ Speller, Ian, *Understanding Naval Warfare*, andra uppl., Routledge/Taylor & Francis Group, London, 2019, s 1.

²⁰ Ibid, s 115-117.

²¹ Ibid, s 122.

framförallt vilken inverkan det fått på krigföringen i och med sjömåls- och kryssningsrobotens stora räckvidd. Han talar om mindre staters marinstridskrafter och dess ökade möjligheter att utmana en överlägsen motståndare genom taktiska innovationer och att teknik idag är mer lättillgänglig än förr.²²

Milan Vego diskuterar sjökrigföring i grunda hav i sin bok *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*.²³ Han talar bland annat om hur utvecklingen avseende räckvidd hos sjömålsrobotar, torpeder, artilleri och minor har givit även mindre aktörer möjlighet att slå mot alla typer av plattformar hos motståndarens sjöstridskrafter, såväl på ytan som under, men framförallt på motståndarens territorium.²⁴ Vego framhåller även ett antal faktorer som är utslagsgivande för användning av marinstridskrafter i grunda hav. En av faktorerna som diskuteras är vad geografins och kustens karaktär får för effekter på en stats marinstridskrafter.²⁵ Syftet med boken är att belysa nyckelaspekterna för marin strategi och hur operationer bedrivs av marinstridskrafter i grunda hav.²⁶

Brown-, Green and Blue-Water Fleets: The Influence of Geography on Naval Warfare, 1861 to the Present av Michael Lindberg och Daniel Todd redogör för, precis som titeln antyder, geografins påverkan på marin krigföring.²⁷ De menar att marina operationer i kustnära och grunda vatten skiljer sig betänkligt från dess genomförande på öppet hav.²⁸ Marina operationer i kustnära vatten kretsar i mångt och mycket kring hur en angripare försöker överföra sin styrka till den angripnes stränder, varför amfibiekrigföring och kustförsvar måste förekomma i all diskussion kring marin krigföring i kustnära vatten.²⁹

Niklas Granholm, verksam vid FOI och ordinarie ledamot i Kungliga Örlogsmannasällskapet, för i sin artikel *A Small Navy in a Changing World, The Case of the Royal Swedish Navy* en diskussion kring vilken inriktning och struktur den svenska marinen bör ha i framtiden. Han tar upp hur kalla krigets ubåtskränkningar påverkade kustförsvarstanken och vilken betydelse detta hade för marinens utformning avseende plattformar och förmågor.³⁰

Gemensamt för ovanstående litteratur är att den är författad på 2000-talet och berör ämnena sjömak och mindre staters marinstridskrafter. Det betyder inte att innehållet i litteraturen nödvändigtvis omfattar händelser och företeelser från 2000-talet. Men

²² Speller, s 212.

²³ Vego, Milan, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, andra reviderade uppl., Frank Cass, London, 2003.

²⁴ Ibid, s 293.

²⁵ Ibid, s xvi.

²⁶ Ibid, s xvii.

²⁷ Lindberg, Michael & Todd, Daniel, *Brown-, Green-, and Blue-Water Fleets: the Influence of Geography on Naval Warfare, 1861 to the Present*, Praeger, Westport, Conn., 2002.

²⁸ Ibid, s 145.

²⁹ Ibid, s 147.

³⁰ Granholm, Niklas, i Mulqueen, Michael, Sanders, Deborah & Speller, Ian (red.), *Small Navies: Strategy and Policy for Small Navies in War and Peace*, Ashgate, Farnham, Surrey, 2014.

rimligtvis har författarna i de fall de använder historiska tillbakablickar som empiriskt underlag, bedömt detta som fortsatt relevant för att förstå sjömakt i ett nutida sammanhang. Därför bedöms nämnd litteratur kunna bidra till att uppfylla undersökningens syfte.

Användning av teorin om kuststatens sjömakt i tidigare forskning

Børresens teori används av tidigare nämnda Robert Schöllin i en undersökning om att försöka förklara en stats framgång vid en kustförsvarsoperation. Undersökningen genomförs som en jämförande fallstudie med fallen Tysklands invasion av Norge vid Narvik 1940 och Kuwaitkriget 1991. Teorin används således för att granska två operativa händelser i syfte att pröva den. Enligt Schöllin kan teorin förklara framgång i försvaret av kusten mot en överlägsen motståndare i en samtida kontext, vilket påvisas genom fallet Kuwaitkriget.³¹

1.4 Avgränsningar

Undersökningens frågeställning är avgränsad i tid till *idag*. Det ska förstås som hur marinen är organiserad idag, men även hur marinen är tänkt att utvecklas i framtiden. Därför kommer det empiriska underlaget utgöras av dokument som beskriver marinens uppgifter och organisation i skrivande stund och hur den ska inriktas i framtiden. Underlaget utgörs därför av offentliga dokument, allmänna handlingar samt texter författade av personer med ledande befattningar i Försvarmakten.

1.5 Disposition

Efter detta inledande kapitel redovisas Jacob Børresens teori om kuststatens sjömakt. Det tredje kapitlet redogör för undersökningens vetenskapliga metod. En analys av de svenska marinstridskrafternas mål, medel och metod redovisas i kapitel fyra. Analysen av det empiriska underlaget genomförs med utgångspunkt i teorin om kuststatens sjömakt och understöds av litteraturen redovisad i forskningsöversikten. Kapitlet avslutas med undersökningens resultat och slutsatser. I det sista kapitlet förs en diskussion kring undersökningens resultat och förslag på vidare forskning.

³¹ Schöllin.

2. Teori – Kuststatens sjömak

2.1 Inledning

För att beskriva Børresens teori kommer den att formuleras i termer av mål, medel och metod. Syftet med detta är att skapa en strukturerad översikt av teorin och för att göra det empiriska materialet analyserbart genom teorin. Efter delavsnitten mål, medel och metod redovisas indikatorer som anses känneteckna respektive del. Dessa indikatorer används sedan som ledstång i analysen av den svenska marinen. Med det sagt inleder vi med Børresens definition av kuststaten.

2.2 Kuststaten

Kuststaten är antingen en liten eller mellanstor stat med en kust. Dess största tillgångar och källa till välstånd samt politiskt inflytande är resurserna i den ekonomiska zonen, kontinentalsockeln eller i kustområdet. Vad som skiljer kuststaten från en marin stormakt är att den inte har tillräckliga ekonomiska resurser för att anskaffa och vidmakthålla en oceangående flotta med förmåga att skapa sjökontroll i oceanområden. Kuststaten kan därför inte utmana den marina stormakten på det öppna havet. Exempel på sådana kuststater är Norge, Kanada, Chile och Nya Zeeland.³²

Stater med kust som ej innehar betydande resurser i ovan nämnda vattenområden och som i övrigt saknar resurser av strategisk signifikans kan trots detta rymmas inom definitionen av en kuststat. Dessa stater kustområden utgör nämligen potentiella infallsportar för en fiende och behöver av den anledningen på något sätt försvaras av kuststatens väpnade styrkor. Om en sådan militärstrategisk situation föreligger, räknas även dessa stater in i Børresens definition.³³

Kuststaten har suveränitet i det egna territorialhavet och har även vissa rättigheter i den exklusiva ekonomiska zonen (EEZ). Det är dock endast i fred, i lågintensiva konflikter och i fall där en annan kuststat utgör motståndare, som kuststaten har förmåga att vidmakthålla och försvara sina suveräna rättigheter i territorialhavet och i EEZ. I händelse av en större konflikt med en marin stormakt kan kuststaten endast hoppas på att försvara sig i kustområdet. I kustområdet kan kuststaten åtnjuta skydd av skärgården eller annan gynnsam landterräng och dessutom genomföra operationer med landbaserade flygstridskrafter. Kustområdet ger även möjlighet till skydd bakom mineringar och kustartilleri. Om kuststaten innehar ett ubåtsvapen utgör detta ett undantag till ovanstående. En kuststat kan med sina ubåtar utgöra ett omfattande hot mot en marin stormakt både i kustområden och på öppet hav.³⁴

³² Børresen, s 148-149.

³³ Ibid, s 149.

³⁴ Ibid, s 149-150.

Kuststatens förmåga att utöva sjömakt i fred, kris och krig är sammanfattningsvis begränsad, både avseende intensitet och omfattning. Kuststatens marinstridskrafter bedriver främst operationer i kustområden eller angränsade vatten och har ett begränsat och främst defensivt syfte.³⁵

2.3 Mål

Mål i detta sammanhang ska förstås som syftet med varför en stat har marinstridskrafter. Vad är deras bidrag till statens samlade strategiska mål eller nationella säkerhetsstrategi? Då Børresen är tydlig i sin teori om syftet med en stats väpnade styrkor och dess marinstridskrafter utgår vi från hans implicita definition av mål.³⁶

Syftet med en mindre stats väpnade styrkor är att undvika och avvärja krig. En förutsättning för att lyckas med detta är att staten har en trovärdig krigföringsförmåga. Den mindre staten kan inte räkna med att vinna ett krig mot en större stat utan ska snarare ha som mål att avsluta kriget med acceptabla fredsvillkor. Först och främst bidrar de väpnade styrkorna till att avvärja krig genom att i fred ha förmågan att upprätthålla statens suveränitet på ett effektivt och trovärdigt sätt. Vidare utgör de väpnade styrkorna statens instrument vid krishantering, främst som avskräckning gentemot motståndaren. Avskräckning fungerar när kostnaden för en motståndare att vinna fördelar i en väpnad konflikt överstiger värdet av vinsterna och som resulterar i att freden består.³⁷

Kustmakt syftar till att skydda utvinning av naturresurser i EEZ och att hävda territoriet i händelse av att det kränks av en annan stat. I förlängningen bidrar detta till förmågan att försvara staten mot en invasion från havet. Detta skiljer sig från traditionell sjömakt vars syfte är att skydda handelssjöfart och fiskerinäring, med andra ord bevara *freedom of the seas*, så att dessa verksamheter kan fortgå obehindrat. Kustmakt vilar, enligt Børresen, istället på tre grunder:

- 1) Kuststatens geografiska belägenhet och de fysiska egenskaper som kusten och det angränsande territorialhavet, kontinentalsockeln och EEZ har.
- 2) Kuststatens förmåga att hävda sin suveränitet samt att upprätthålla nationella lagar och regler för havsområden som omfattas av dessa.
- 3) Kuststatens förmåga att etablera lokal sjökontroll, kalla det kustkontroll, i kris och krig som i förlängningen bidrar till det allomfattande försvaret av staten.³⁸

2.4 Medel

Medel i detta sammanhang ska förstås som vad som skapar förutsättningar för att nå målen. I det här fallet handlar det om vilka förmågor marinstridskrafterna innehar och därmed kan diskussionen om medel även omfatta plattformstyper. På samma sätt

³⁵ Børresen, s 150.

³⁶ Ibid, s 151-152.

³⁷ Ibid, s 151-152.

³⁸ Ibid, s 154-155.

beskrev Julian Corbett sjökrigföringens medel enligt hans benämning *constitution of fleets*³⁹ (sammansättning av flottor, förf. övers.).

Marinstridskrafterna ska bidra till att undvika krig genom två olika, men ömsesidigt stödande, uppgifter: (1) avskräckning och (2) upprätthållande av statens suveränitet. Den första uppfylls genom att ha ett trovärdigt anti-invasionsförsvar som också kan hota en motståndare på internationellt vatten eller till och med i dennes hemmafartvatten, även när motståndaren innehar sjökontroll och luftöverlägsenhet.⁴⁰

Syftet med andra uppgiften, upprätthållande av statens suveränitet, är att bidra till att motverka risken för konflikt i eget territorialhav och/eller EEZ. Detta uppfylls genom att etablera och vidmakthålla lag och ordning enligt internationella överenskommelser så att ingen part eller aktör ska tveka kring vad som är tillämpligt i ovan nämnda havsområden.⁴¹

Børresen menar därför att marinstridskrafterna behöver vara balanserade, att de har ett brett spektrum av förmågor. Detta resulterar i synergier som gör att marinens samlade förmåga är större än de enskilda delarna tillsammans. Han benämner detta "*a balanced navy*."⁴² Vilka förmågor behöver då kuststaten för att uppnå detta? Undervattensförmåga i form av ubåtar är en bärande förmåga. Den gör att kuststaten kan, som nämnts ovan, "ta kriget till fienden" genom att attackera motståndarens enheter på internationellt vatten eller i hans hemmafartvatten.⁴³ Vidare bör kuststatens ytstridsfartygsbestånd övervägande bestå av enheter av sådan storlek att de kan utnyttja kustområdenas topografi i fråga om skydd, vilseledning och överraskning.⁴⁴ Børresen tar robottorpedbåtar (MTB) som exempel.⁴⁵ Dessa ska ha förmåga att slå trupptransportfartyg, gärna i samverkan med attackflyg ur flygstridskrafterna. Även ubåtsjaktförmåga räknas in i Børresens balanserade marinstridskrafter.⁴⁶

Kuststaten måste ha minutläggningsförmåga, främst i defensiva syften för att hindra en invasion från havet, men också för skydd av kommunikationer i kustområden. Vidare ska även minröjningsförmåga finnas i kuststatens marinstridskrafter.⁴⁷ Børresen menar att minkrigföringsförmåga generellt sett bör ha en större plats i kuststatens marinstridskrafter i jämförelse med den oceangående flottan. Minkrigföring har bättre förutsättningar att vara effektivt i kustområden, snarare än på det öppna havet, med hänsyn till kustens grunda vatten och begränsande egenskaper.⁴⁸

³⁹ Widén, s 105.

⁴⁰ Børresen, s 153.

⁴¹ Ibid, s 153.

⁴² Ibid, s 158.

⁴³ Ibid, s 165.

⁴⁴ Ibid, s 166.

⁴⁵ Ibid, s 159.

⁴⁶ Ibid, s 165.

⁴⁷ Ibid, s 165.

⁴⁸ Ibid, s 165.

Kustartilleriförmåga tar stor plats i teorin om kuststatens sjömakt. Förmågan har enligt Børresen en oundgänglig plats i ett kustförsvarsystem.⁴⁹ (Märk väl att han inkluderar användning av kustrobot i kustartilleriförmåga). Förmågans huvudsakliga syfte är försvar mot kustinvasion men att den i andra hand även kan bidra till att förneka en motståndare tillgång till ett havsområde inom dess räckvidd, vanligen benämnt *sea denial*. De fasta delarna av kustartilleriet, pjäs- och torpedbatterier samt kontrollerade minfält, bidrar till att motståndaren måste kraftsamla sina styrkor mot dessa, alternativt undvika dem. I det senare fallet tvingas motståndaren kanalisera sina styrkor samtidigt som denne tvingas bort från, ur försvararens perspektiv, de känsligaste områdena.⁵⁰ Børresen förespråkar både fast och rörligt kustartilleri och tror att det finns en fortsatt roll även för artilleripjäserna då de är okänsliga för elektroniska motmedel, vilket utgör dess styrka relativt kustroboten.⁵¹

Børresen menar att kuststaten inte behöver en amfibiekår. Anledningen till detta är att baser och basområden ryms inom området för arméns front.⁵²

Kompetens i ett specifikt område inom sjökrigföring erhålls bäst genom att själv ha förmågan att utföra just den typen av sjökrigföring, men också genom att öva förmågan med andra marinstridskrafter. Genom övningar ges tillfälle för kuststaten att förevisa sin förmåga för allierade marina stormakter, vilket är nödvändigt vid händelse av att stormaktens marina enheter underställs kuststaten.⁵³ Detta innebär således att kuststaten ska kunna utöva taktisk ledning över allierade fartyg. Därmed bör ett antal fartyg med den förmågan finnas i statens marinstridskrafter.⁵⁴

I kontexten kompetens i allmänhet och interoperabilitet i synnerhet menar Børresen att: "Forms of naval warfare such as carrier operations or *cruise missile attacks* (förf. kursiv.), are obviously beyond the reasonable aspirations of the Coastal State."⁵⁵ Han menar att det är rimligare att genom personalutbyten och att skicka förbindelseofficerare skaffa sig kunskap om hur den marina stormakten bedriver sjökrigföring.⁵⁶

Med anledning av att huvudsyftet med en mindre stats väpnade styrkor är avskräckning och inte försvar, borde inte kuststaten sträva efter att anskaffa en flotta avsedd för oceanerna om det sker på bekostnad av trovärdiga arméstridskrafter.⁵⁷ Dock för Børresen ett resonemang kring oceankapacitet i en annan kontext. Eftersom att konflikter lättare än förr sprider sig från region till region finns det ett intresse för kuststatens att delta i internationella operationer vars syfte är att hindra spridning av konflikter, innan

⁴⁹ Børresen, s 166.

⁵⁰ Ibid, s 161.

⁵¹ Ibid, s 164.

⁵² Ibid, s 151.

⁵³ Ibid, s 160.

⁵⁴ Ibid, s 166.

⁵⁵ Ibid, s 160.

⁵⁶ Ibid, s 160.

⁵⁷ Ibid, s 151.

de når den egna regionen. För kuststaten kan detta innebära närvaro utanför hemmafartvatten, vilket betonar vikten av att kuststaten bör ha minst ett par fartyg med oceangående förmåga.⁵⁸

2.5 Metod

Metod i detta sammanhang ska förstås som *hur* medlen används för att nå målen. Det kan alltså omfatta hur operationer bedrivs och vilken taktik som används för att vinna framgång. En metod är helt enkelt ett angreppssätt som syftar till att lösa ett problem.⁵⁹

När en stat inleder ett krig, gör den det allt som oftast med antagandet att kriget kommer bli kortvarigt. För den angripna staten är det därför eftersträvansvärt att kriget ska bli utdraget. Av den anledningen är uthållighet och försörjning centralt, särskilt i fråga om vapen, ammunition och reservdelar. Fördröjning, snarare än konfrontation, bör utgöra grunden i kuststatens doktrin.⁶⁰ För en stat med en begränsad budget bör därför ett logistikkoncept som vilar på civil infrastruktur tillämpas.⁶¹

Vad gäller stridens förande redogör Børresen för den norska marinens anti-invasionskoncept och menar att det utgör ett bra exempel på hur ett balanserat försvar tjänar som en *force multiplier*. Konceptet går ut på att skapa ett djup i försvaret genom att fördela ubåtar, robottorpedbåtar (MTB), kustartillerienheter och sjömineringar längs samma överlagrade axel. Således ska ubåtar och MTB operera inom varandras vapenräckvidd, samtidigt som de är inom kustartilleriets skottvidd. I konceptet ingår även attackflygplan utrustade med sjömålsrobot vilket gör en kustinvasion än svårare. Sammantaget tvingar detta motståndaren att, inte bara hålla undan försvararens ubåtar, utan också hantera multipla hot på ytan och i luften. De eskorterande enheterna kan inte lämna sin formering för att trycka undan MTB som gömmer sig bland öar i kustbandet, i skydd av kustartilleriet. Minhotet är ständigt närvarande eftersom motståndaren inte utan påtaglig risk kan bedriva minröjningsoperationer. Allt detta är dessutom överlagrat av hotet från försvararens flygstridskrafter.⁶²

För att kunna ta sig igenom ett djupförsvar av denna typ måste motståndaren i princip välja mellan två handlingsalternativ. Antingen dimensioneras överskeppningsföretaget så att de hot som djupförsvaret utgörs av kan hanteras och motas samtidigt (ubåtsjakt, ytstrid, bekämpning av kustartilleri, minröjning, eskort, luftförsvar). Eller så fördelas materiel och personal på tillräckligt många kölar så att en landstigning med en balanserad styrka kan ske trots att försvararen sänker del av överskeppningsföretaget. Oavsett vilket handlingsalternativ motståndaren väljer kommer konceptet tvinga honom att avdela fler

⁵⁸ Børresen, s 169.

⁵⁹ OPD, s 63.

⁶⁰ Børresen, s 152.

⁶¹ Ibid, s 166.

⁶² Ibid, s 159.

förband än vad som hade behövts för att möta och slå varje enskild del av djupförsvaret, var för sig.⁶³

2.6 Indikatorer

Utifrån teorin har följande indikatorer identifierats. Indikatorerna ger en översikt av i teorins karaktär och ställningstaganden. Dessa används i kapitel fyra för att ge vägledning till analysen av empirin.

Mål	Medel	Metod
<i>- Avskräckning och krigsavhållande förmåga - Skydda naturresurser - Hävdande av suveränitet och upprätthållande av lagar - Lokal sjökontroll</i>	<i>- Balanserade marinstridskrafter - Ytstridsfartyg - Ubåtar - Minerings- och minröjningsförmåga - Kustartilleri - Ej amfibieförband - Ej kryssningsrobot</i>	<i>- Logistik baserad på civil infrastruktur. - Djupförsvaret (MTB-ubåtar-kustartilleri-minor-attackflygplan)</i>

Tabell 1 - Indikatorer

⁶³ Børresen, s 160.

3. Metod

Det undersökningen syftar till är alltså att försöka förstå de svenska marinstridskrafternas teoretiska sammanhang idag. För att göra det tas utgångspunkt i en modern teori om kuststatens sjömakt. Genom teorin analyseras material som ska representera Sveriges syn på marinstridskrafternas mål, medel och metod. För att det teoretiska perspektivet inte ska bli enögt och för att kunna ha ett kritiskt förhållningssätt till teorin används modern forskning kring sjömakt, vilken är redovisad under forskningsöversikten, som stöd vid analysen av valt material. Avsikten med detta är att utröna om det finns skäl till att förstå kuststatens sjömakt såsom Børresen förordar, eller om den endast ger ett förenklat och normativt perspektiv som egentligen är till ringa nytta för vår teoretiska förståelse av de svenska marinstridskrafterna. Kan vi problematisera, nyansera eller kritisera, delar av Børresens teori?

3.1 Val av metod

Med ovanstående i beaktande finns det motiv till att använda sig av en fallstudiemetod. Det inledande skälet till detta är att vi är intresserade av den teoretiska förståelsen av de svenska marinstridskrafterna *idag*, vilket innebär studier av ett aktuellt skeende, som enligt Robert Yin borgar för en fallstudie.⁶⁴

Eftersom endast ett land, Sverige, omfattas av undersökningen genomförs således en enfallsstudie. Grunden till detta är att det anses intressant att pröva huruvida teorin om kuststatens sjömakt kan appliceras på Sverige som kuststat eftersom landet vid första anblick ryms inom teorins definition. Vidare är vi intresserade av att avgöra om teorins implicita hypoteser stämmer eller om "[...] någon alternativ uppsättning förklaringar är av större relevans"⁶⁵ vilket utgör skäl till en enfallsstudie.

För att ta oss an både det teoretiska och empiriska materialet krävs ett verktyg för detta. Eftersom undersökningen bygger på sjömaktsteorier, offentliga dokument och rapporter kommer därför kvalitativ textanalys att användas. Vi vill förstå hur ett fenomen, de svenska marinstridskrafterna, representeras i det material som valts för empirin, varför detta utgör en lämplig analysmetod.⁶⁶ Nyttjandet och operationaliseringen av teorin, för att den ska stödja undersökningens syfte, kräver också en förståelse av dess argumentationskedja vilket kan hanteras genom att ställa följande frågor: "Vilken är textens poäng? Stöds poängen av det som sägs? Vilka är egentligen argumenten och på vilka premisser vilar slutsatserna?"⁶⁷

⁶⁴ Yin, Robert K., *Fallstudier: design och genomförande*, första uppl., Liber, Malmö, 2007, s 25.

⁶⁵ Ibid, s 61.

⁶⁶ Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Towns, Ann E. & Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, femte uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2017, s 212.

⁶⁷ Ibid, s 213.

Är då undersökningen teoriprovande, syftar den till att stärka eller falsifiera teorin? Undersökningen ska pröva teorins giltighet på den svenska marinen, men samtidigt försöka hitta svagheter i dess generaliserbarhet för kuststaten genom andra relevanta teorier. Om vi vill koppla ett metodologiskt begrepp till detta angreppssätt så kan vi rimligen benämna det "en kritisk prövning av en teori."⁶⁸

3.2 Material

Forskningsöversikten har försökt att ge en inblick i ämnet sjömakt och mindre staters marinstridskrafter och begrepp relaterat till detta. Nedan redovisat material används för att kunna skapa undersökningens empiri.

För att kunna genomföra en analys av den svenska marinens mål, medel och metod *idag* måste vi hitta empiriskt underlag som representerar de företeelserna. Vad som formar och ger marinstridskrafterna dess syfte kommer rimligtvis från politisk nivå. Därför kommer Förvarsberedningens rapport *Värnkraft*⁶⁹ att användas för att representera denna nivå. Även *Militärstrategisk doktrin (MSD)* är i detta avseende relevant då militärstrategi bland annat avser användning av makt och stridskrafter i relation till politik.⁷⁰

Försvarmakten genomför egen perspektivplanering i syfte att ge den politiska nivån beslutsunderlag. *Försvarmaktens perspektivstudie 2016-2018*⁷¹ torde därför ge en bild hur Försvarmakten som expertmyndighet beskriver vad marinen ska vara sammansatt och vilka uppgifter den ska ha.

Försvarmakten har ersatt stridskrafternas respektive doktrin med *Operativ doktrin (OPD)*⁷², som i denna undersökning bland annat bidrar med att definiera begreppet metod.

I *Taktikreglemente för marinstridskrafterna (TRM)*⁷³ beskrivs marinens uppgifter. Här får vi svar på frågan om vilka uppgifter marinen ska kunna lösa, mot bakgrund av de övriga dokumenten.

Även *Tidskrift i Sjöväsendet*, Kungliga Örlogsmannasällskapets tidskrift, har använts för att ge en bild av de svenska marinstridskrafterna. I nr 2 2017 redogör den nuvarande marinchefen Jens Nykvist för marinens uppgifter och syfte. I numret uttalar sig även Torbjörn Lundströmer, chef för materielsektionen vid marinavdelningen på Högkvarterets produktionsledning. Han för en diskussion på ämnet ytstridsfartyg och

⁶⁸ Yin, s 67.

⁶⁹ Regeringskansliet, *Värnkraft: inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021-2025*, Regeringskansliet, Förvarsdepartementet, Stockholm, 2019.

⁷⁰ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin (MSD)*, Försvarmakten, Stockholm, 2016, s 13.

⁷¹ Försvarmakten, *Tillväxt för ett starkare försvar, slutlig redovisning av perspektivstudien 2016-2018*, FM2015-13192:15, 2018.

⁷² Försvarmakten, *Operativ doktrin (OPD)*, Försvarmakten, Stockholm, 2014.

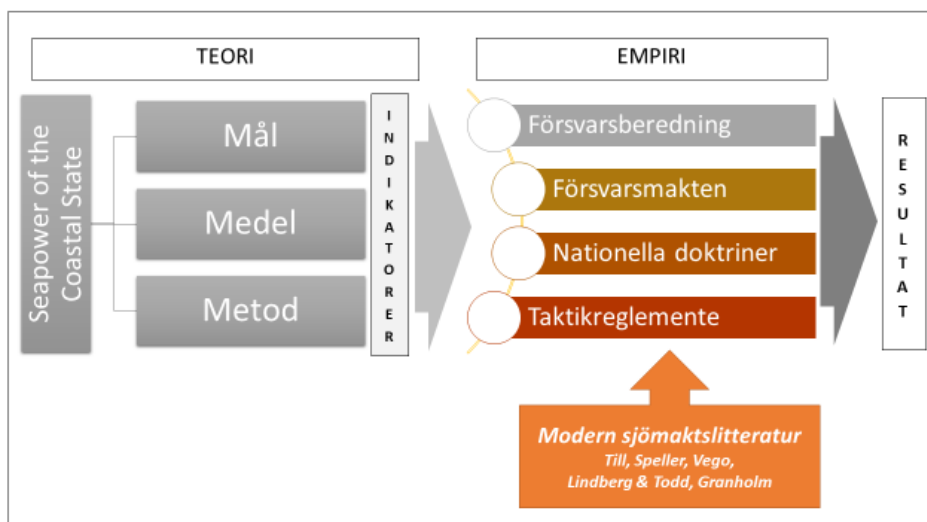
⁷³ Försvarmakten, *Taktikreglemente för marinstridskrafterna, TRM 1(A)*, Försvarmakten, Stockholm, 2010.

dess storlek, vilket bidrar till förståelse för vilken typ av ytstridsfartyg den svenska marinen behöver. Eftersom de uttalar sig i officiell befattning anses de vara myndighetsrepresentanter och därmed kan deras inlägg utgöra underlag för undersökningens empiri.

3.3 Operationalisering

För att kunna genomföra undersökningen och svara på frågeställningen *Hur ska den svenska marinens mål, medel och metod förstås i ett sjömaktsteoretiskt sammanhang idag?* kommer vi inledningsvis utgå från Børresens teori om kuststatens sjömakt. Den är i det föregående kapitlet återgiven enligt dispositionen mål, medel och metod med därtill identifierade indikatorer. Denna disposition kommer att användas som operationalisering av teorin och således kommer empirin att analyseras utifrån dessa perspektiv. Syftet är att genom teorin kunna analysera empirin på ett ändamålsenligt sätt. Därför måste operationaliseringen av teorin tala samma språk som innehållet i empirin.

Det empiriska materialet har valts för att kunna representera den svenska marinens mål, medel och metod. Detta ger undersökningen en ryggrad och en bas att stå på genom att den empiriska strukturen hittar sin motsvarighet i det teoretiska ditot. Den empiriska framställningen och analysen av densamma genomförs därför med utgångspunkt i Børresens teori. I nästa analyssteg tar vi hjälp av litteraturen som redovisats i forskningsöversikten. Syftet med detta är att kunna erhålla ett kritiskt förhållningssätt gentemot Børresens teori. På så vis kan frågeställningen besvaras och resultat redovisas utan risk för att endast ett sjömaktsteoretiskt perspektiv blivit representerat. Designen och tankesättet illustreras i figur 1.

Figur 1 - Illustration av forskningsdesign

Analysenheter

Analysenheter utgörs av den svenska marinens mål, medel och metod. Dessa erhålls genom en kvalitativ textanalys av valt material.

3.4 Validitet och reliabilitet

Vid val av en enfallsstudie är det intressant att diskutera undersökningens externa validitet, i vilken grad kan vi göra generaliseringar utifrån studiens resultat. "Bräcklig" är ordet som ofta förekommer i kontexten generaliserbarhet av enfallsstudier.⁷⁴ Hur ska vi då bemöta denna kritik? Om vi ser forskningen kring den mindre statens marinstridskrafter som ett pussel så är varje pusselbit viktig för att skapa en helhetsbild. Om en av dessa bitar då utgörs av Sverige så är vi närmare målsättningen att lägga hela pusslet. Det är inte på något sätt orimligt att genomföra samma typ av studie på en annan stats marinstridskrafter, till exempel Finlands, vilket tillsammans med resultaten från denna undersökning skapar förutsättningar till att lägga nästa pusselbit. Men det huvudsakliga argumentet för att genomföra en enfallsstudie är att det är intressant ur ett svenskt perspektiv att förstå de svenska marinstridskrafterna i ett sjömaktsteoretiskt sammanhang eftersom teorierna studeras och används i våra nationella doktriner och vid utbildning av officerare, både på grundläggande och högre nivå. Ur det perspektivet utgör således de svenska marinstridskrafterna det *kritiska fallet* vilket motiverar en enfallsstudie enligt Yin.⁷⁵

Den interna validiteten, att vi mäter det som avses att mätas, säkerställs genom att definiera de begrepp som ska undersökas och tillse att begreppsfloran har en genomgående stringens.⁷⁶ Detta är rimligen av vikt då en kvalitativ textanalys tillämpas för att hantera materialet. Med andra ord så är det centralt att operationaliseringen av teorin möter samma begrepp som det empiriska materialet och att båda dessa faktorer återspeglas i undersökningens frågeställning. Av den anledningen har de för krigsvetenskapen väletablerade och vida använda begreppen mål, medel och metod valts som röd tråd i undersökningen.

Att definiera begreppen mål, medel och metod samt att använda dessa för att disponera teorin skänker en transparens till hur teorin har tolkats och återgivits. Genom att sedan analysera det redovisade empiriska materialet enligt samma definition, men med Børresens perspektiv, gör att undersökningen får en systematik där mätinstrumentet, teorin och dess operationalisering, har förutsättningar för att användas korrekt.⁷⁷ Detta gör att undersökningen möter reliabilitetskriteriet. Tillvägagångssättet präglas också av att teorin disponeras och operationaliseras i samma steg, ett upplägg som underlättar redovisningen och analysen av empirin. Således har vi sökt att göra samtliga steg i undersökningen så operationella som möjligt, vilket utgör det generella sättet att hantera reliabilitetsproblemet.⁷⁸

⁷⁴ Yin, s 55, 57.

⁷⁵ Ibid, s 61.

⁷⁶ Esaiasson et al, s 58.

⁷⁷ Ibid, s 64.

⁷⁸ Yin, s 59.

4. Den svenska marinen – en sjömaksteoretisk analys

Utifrån det empiriska underlaget följer nu en analys av den svenska marinen enligt dispositionen mål, medel och metod, med utgångspunkt i teorin om kuststatens sjömak. Men vi inleder med en för undersökningen central fråga.

4.1 Är Sverige en kuststat enligt teorins definition?

Ja. Med all önskvärd tydlighet motsvarar Sverige Børresens definition av en kuststat. Sveriges kust utgör en potentiell infallsport för en fiende och av den anledningen behöver den försvaras. Eftersom en sådan militärstrategisk situation föreligger, räknas Sverige in i definitionen av en kuststat. Vad vi dock ska ha med oss är att Børresens definition av kuststaten inleds med ett annat perspektiv, nämligen att kuststatens största tillgång och källa till välstånd samt politiskt inflytande är resurserna i den ekonomiska zonen, kontinentalsockeln eller i kustområdet.

4.2 Mål

Avskräckning och krigsavhållande förmåga

Det centrala målet för en stats väpnade styrkor och marinstridskrafter i Børresens teori är avskräckning. Detta tema är också genomgående i svensk försvarsdoktrin. Försvarsberedningen konstaterar att totalförsvaret genom rätt sammansättning, styrka, ledning, beredskap och uthållighet ytterst ska vara krigsavhållande.⁷⁹ Detta speglas även i *Militärstrategisk doktrin* där avskräckning beskrivs som målsättningen för Försvarsmakten, en effekt som uppnås genom förmågan till väpnad strid.⁸⁰

Hur ska de svenska marinstridskrafterna förstås i kontexten kustmakt, vilket Børresen, genom de tre strecksatser redovisade under rubriken 2.3 *Mål*, menar är marinstridskrafternas bidrag till avskräckning, alltså dess mål?

Skydda naturresurser

Redan här stöter vi på patrull om vi ska förstå svensk kustmakt utifrån Børresens teori. Kustmakt utgår inledningsvis ifrån och syftar till statens förmåga att skydda utvinning av naturresurser, vilket enligt Børresen står i kontrast till traditionell sjömak vars syfte är att skydda handelssjöfart och fiskerinäring. Försvarsberedningen belyser särskilt sjöfartskyddsoperationer när den konstaterar uppgiften måste balanseras gentemot förmågan för marinen att kunna möta ett väpnat angrepp. Beredningen menar att för att lösa båda uppgifterna krävs en "väsentlig utökning" av marinstridskrafterna och att "hanteringen av sjöförbindelser måste ses i ett internationellt perspektiv"⁸¹ vilket tyder på att beredningen ger sjöfartskydd särskild betydelse. I *Taktikreglemente för marinstridskrafterna* framstår sjöfartskyddsoperation som en central operationstyp, bredvid sjöövervakningsoperation och kustförsvarsoperation.⁸² Likaså är den svenska

⁷⁹ Värnkraft, s 20.

⁸⁰ MSD, s 33.

⁸¹ Värnkraft, s 191.

⁸² TRM, s 03-11.

marinchefen, konteramiral Jens Nykvist, tydlig när han i april 2017 beskriver marinens syfte och svarar på frågan varför Sverige har en marin: "Sveriges geografiska läge och vårt stora beroende av utrikeshandel ger sjöfarten en dominerande roll [...] [varför] marinen har en viktig uppgift att tillse att hålla sjövägar öppna och säkra."⁸³

Det går således att argumentera för att det finns en diskrepans mellan Børresens teoretiska utgångspunkt för kustmakt, där skyddet av naturresurser är centralt, och svensk syn på det som Børresen kallar traditionell sjömakt.

Rimligen går anledningen till detta att förstå genom att titta på geografiska förutsättningar. Børresen beskriver en kuststats geografiska belägenhet och fysiska egenskaper, vari han räknar kontinentalsockeln, som en av grunderna varpå kustmakt vilar. Det är där utvinning av naturresurser såsom olja sker och som Børresen menar behöver skyddas. Sveriges geografiska belägenhet präglas av andra egenskaper och har framförallt inte kust direkt mot en ocean. Kustlandskapet i öster består till stor del av skärgård och angränsar till ett innanhav. Endast två vägar finns att tillgå för att nå Östersjön västerifrån, Öresund och de danska bälten. Även i väster återfinns skärgård men också Skagerack som leder ut till Nordsjön och Atlanten.

Milan Vego menar att geografisk belägenhet är en faktor som behöver beaktas för att förstå en stats sjömakt. Geografi utgör en viktigare faktor för marinstridskrafter i grunda hav än vad det gör för dem på öppna oceaner. I förhållande till ett hav kan en stat ha en position som antingen gynnar eller missgynnar en stats sjömakt.⁸⁴ Här skiljer sig Sveriges position från de kuststater som Børresen exemplifierar i sin teori. Sverige har enligt Vegos definition en semi-isolerad eller halvö-position (eng. peninsular) till skillnad från Norge, Kanada och Chile som har en semi-central position och Nya Zeeland som har en insulär position. Den främsta skillnaden mellan Sverige och de nämnda länderna är att den största delen Sveriges kuststräcka gränsar till ett innanhav, och inte till en ocean. Detta ger andra förutsättningar avseende bland annat tillgång till naturresurser och internationell handel vilket framförallt historiskt påverkat förutsättningarna för framväxten av sjömakt.⁸⁵

Michael Lindberg och Daniel Todd gör också skillnad på staters position när de diskuterar geografiska förutsättningar för marinstridskrafter: Angränsar staten till en ocean eller är tillträdet till oceanen begränsat genom att passage genom exempelvis ett sund är nödvändigt? Likaså, är statens hamnar direkt anslutna till oceanen eller är deras tillgänglighet begränsad av landterräng?⁸⁶

Om vi tittar på det ekonomiska perspektivet och det faktum att Børresen är norrman kan det också förklara diskrepansen i utgångspunkterna. Oljesektorn bedöms 2019 utgöra

⁸³ Nykvist, Jens, *Marinen idag och i framtiden*, *Tidskrift i sjöväsendet*, nr 2, 2017, 109-116, s 109-110.

⁸⁴ Vego, s 15-17.

⁸⁵ Ibid, s 16-17.

⁸⁶ Lindberg & Todd, s 62.

16 % av Norges BNP och 40 % av exporten och är fortsatt den största näringen i landet.⁸⁷ Sådana siffror redovisas inte för Sverige eftersom oljeutvinning ej förekommer. Men för att sätta det i perspektiv så kan nämnas att fiskerinäringen, som dock buntas samman med jord- och skogsbruk, utgjorde 1 % av svensk BNP 2018.⁸⁸

De geografiska förutsättningarna och egenskaperna för kuststaten behöver därför vägas in när vi ska förstå marinstridskrafternas mål i ett sjömaksteoretiskt sammanhang.

Hävdande av suveränitet och upprätthållande av lagar

Kustmakt vilar enligt Børresen även på statens förmåga att hävda sin suveränitet samt att upprätthålla nationella lagar och regler i havsområden som omfattas av dessa. Här återfinns vi en tydligare överensstämmelse med teorin och Sveriges syn. Försvarsberedningen beskriver respekten för statens suveränitet och territoriella integritet som centrala delar i den europeiska säkerhetsordningen⁸⁹ varför dessa måste hävdas för att vi ska uppnå målen för vår säkerhet.⁹⁰ Beredningen föreslår av ovan nämnda anledningar att marinens förmåga att lösa uppgifter rörande territoriell integritet ska stärkas.⁹¹ Detta kan såklart bero på två saker: antingen är förmågan eftersatt eller så är den befintliga inte tillräcklig för att hantera de krav som beredningen anser att den ska kunna hantera. Vad än anledningen är så har förmågan till att lösa uppgifter rörande territoriell integritet en central del i både Försvarsmaktens och marinens uppgifter, vilket beredningen alltså belyser.

Lokal sjökontroll

Den sista strecksatsen, som tillsammans med de två ovan beskrivna ska bidra till kustmakt, utgörs av kuststatens förmåga att etablera lokal sjökontroll. Försvarsberedningen har inte gjort sig besvär att diskutera detta sjömaksteoretiska begrepp, vilket inte är märkligt. Vänder vi oss till TRM har förmågan en central roll och räknas upp först bland de marina taktiska uppgifterna.⁹² Här beskrivs uppgiften som "en avgörande förutsättning för att kunna genomföra marina operationer" och vidare att "[...] uppgiften utgör följaktligen kärnan i bl.a. [en] kustförsvarsoperation."⁹³ Här går således Børresens syn hand i hand med vad som anges i TRM: kustmakt, genom delförmågan *etablera lokal sjökontroll*, bidrar till en förmåga att försvara staten från en invasion från havet.

Är då Børresens teori den som skänker mest förklaringskraft till hur vi ska förstå sjökontroll som en vital förmåga för att förhindra en invasion från havet? Sjökontroll, den

⁸⁷ Norsk Petroleum, *Makroøkonomiske indikatorer for petroleumssektoren*, 2019-05-15, <https://www.norskpetroleum.no/okonomi/statens-inntekter/> (Hämtad 2019-09-02).

⁸⁸ Ekonomifakta, *BNP – detaljerat*, 2019-07-30, <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Okonomi/Tillvaxt/BNP---detaljerat/> (Hämtad 2019-08-29).

⁸⁹ Värnkraft, s 63-64.

⁹⁰ Ibid, s 101.

⁹¹ Ibid, s 166.

⁹² TRM, s 03-19.

⁹³ Ibid, s 03-20.

mer nyanserade och moderna varianten av det klassiska begreppet herravälde till sjöss, är flitigt beskrivet i modern sjömakts teori. Milan Vego beskriver det som när en part innehar överlägsenhet i en del av ett havsområde där syftet är att utföra eller lösa en särskild uppgift.⁹⁴ Han menar att en numerärt underlägsen styrka genom lokal sjökontroll kan hindra en väsentligt starkare motståndare från att genomföra offensiva företag. Vego exemplifierar den tyska *Hochseeflottes* kontroll över Helgolandsbukten under första världskriget, vilket hindrade den brittiska flottan från att genomföra offensiva operationer i Östersjön.⁹⁵ Sjökontroll innebär inte att motståndaren blir paralyserad från handling, men det gör att han inte utan oacceptabel risk kan genomföra landstigningsoperationer.⁹⁶

Geoffrey Till beskriver begreppet sjökontroll utförligt och placerar det också i kontexten sjökrigföringens mål. Han utgår ifrån Corbetts tankar om begreppet när han menar att "marinstridskrafterna måste sträva efter sjökontroll eftersom det främjar målen med sjökrigföring, vilket i sin tur skapar förutsättningar för att uppnå statens målsättningar i en marin operation eller i ett krig."⁹⁷ Han fortsätter sitt resonemang och tydliggör att sjökontroll alltså inte är ett mål i sig, att inbilla sig det vore att blanda ihop mål och medel vilket är att begå ett intellektuellt misstag.⁹⁸

Vi kan också lyfta begreppet ur kontexten krig och väpnad konflikt. Ian Speller menar att sjökontroll är högst relevant i hela konfliktspektrat. När en mindre stats flotta eller kustbevakning används för att upprätthålla *freedom of navigation* i EEZ så görs det i syfte att säkra rörelsefrihet vilket då är en form av sjökontroll. Om flottan hindrar en annan stats örlogsfartyg från att bryta mot reglerna för oskadlig genomfart på sitt territorialvatten så är det också att utöva sjökontroll, även om verkansmedlet i det här fallet utgörs av diplomatisk förlägenhet.⁹⁹

Sjökontroll kan således förstås och belysas ur flera perspektiv, alltifrån världskrigskontexten till fredstida operationer.

4.3 Medel

Balanserade marinstridskrafter

Den som har inblick i den svenska marinens organisation kan konstatera att Børresens syn och motiv till varför en kuststat ska ha en balanserad flotta även tillämpas i Sverige. Den förmågebredd som föreslås i teorin kan även utläsas i försvarsberedningens syn som inleder kapitlet om marinen och dess föreslagna utveckling med en uppräknings av just de förmågor som Børresen menar utgör en balanserad flotta: kvalificerad ytstrid, undervattensstrid (inkl. ubåt), sjöminering och minröjning.¹⁰⁰ Det som avviker är amfibieförband, vilket Sverige har men som Børresen menar att kuststaten inte behöver, men det återkommer vi till senare. Försvarsmaktens perspektivstudie talar inte lika

⁹⁴ Vego, s 113.

⁹⁵ Ibid, s 115.

⁹⁶ Ibid, s 116.

⁹⁷ Till, 2018, s 191.

⁹⁸ Ibid, s 191.

⁹⁹ Speller, s 116-117.

¹⁰⁰ Värnkraft, s 189.

tydligt som Värnkraft kring begreppet förmågebalans. Dock ska vi ha i åtanke att hela studien syftar till att beskriva, och konkretisera för politiken, just vilka förmågor Försvarsmakten behöver för att möta den bedömda konfliktmiljön. Formuleringen "förmåga att påverka en angripare i alla domäner och över hela djupet"¹⁰¹ talar för att Försvarsmakten anser att en förmågebredd är nödvändig för att möta de krav och mål som ställs på myndigheten, vilket rimligtvis även bör innefatta marinstridskrafterna.

Således kan vi konstatera att både politiken, genom beredningen, och expertmyndigheten Försvarsmakten beskriver en förmågebredd och -balans som en nyckel till framgång i en modern konflikt. Synsättet *a balanced fleet* går alltså att återfinna i det svenska perspektivet.

Ytstridsfartyg

Låt oss gå in på respektive huvudsystem. I fråga om ytstridsfartyg kan vi konstatera följande. Børresen för ett i allra högsta grad logiskt resonemang när han menar att ytstridsfartygsbeståndet bör utgöras av enheter med storlek som medger utnyttjande av kustens topografi i fråga om skydd, vilsledning och överraskning. Dessa krav skulle enligt teorin utgöras av MTB. Børresen utgår då implicit från den norska Haukklassen som är 36x6 meter, en storlek som var gällande även i Sverige fram till robotbåtarnas och patrullbåtarnas avskaffande 2005.¹⁰² Trenden i Sverige idag rör sig mot större ytstridsfartyg än så, vilket åskådliggörs av Stockholm-¹⁰³, Gävle- (≥ 50 meter) och Visbykorvetterna (72 meter). Detta går rimligen att förklara genom att om en reducering av antalet plattformar sker, behöver fler förmågor rymmas på färre plattformar. En korvett, till skillnad från en robotbåt eller MTB, har utöver sjömålsrobotkapacitet även ubåtsjaktförmåga vilken är central för den svenska marinen.¹⁰⁴ Färre plattformar behöver också vara större för att kunna verka med samma uthållighet som flera mindre. Resonemang kring detta förs av Torbjörn Lundströmer, chef för materielsektionen vid marinavdelningen på Högkvarterets produktionsledning, i *Tidskrift i Sjöväsendet*. Han menar att debatten idag rör huruvida Sverige ska ha få stora eller flera små ytstridsfartyg. Visbyklassens i sammanhanget stora storlek beror på helikopterlandningsförmågan, en förmåga som enligt Lundströmer inte bör vara styrande i utformningen av framtidens ytstridsfartyg då förmågan saknar relevans inom ramen för det nationella försvaret. Men inte heller bör storleken i sig ligga i fokus, utan vilka förmågor som faktiskt behövs, varför Lundströmer menar att såväl små som större ytstridsfartyg bör anskaffas.¹⁰⁵ Lundströmers syn återspeglas i perspektivstudien där myndigheten menar att en utökning av korvetter, från dagens sju till 24, behövs för sjöstrid och ubåtsjakt samt att nyanskaffning av större ytstridsfartyg är nödvändig. Detta ska läsas i sammanhanget att

¹⁰¹ Perspektivstudien, s 6.

¹⁰² Försvarsmakten, *Årsredovisning 2005*, s 37. https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/arsredovisningar/arsredovisning-2005/ar05_huvuddok.pdf (Hämtad 2019-09-03).

¹⁰³ Idag ombyggda till patrullfartyg och saknar ubåtsjaktförmåga.

¹⁰⁴ Värnkraft, s 189, 190, 193,

¹⁰⁵ Lundströmer, Torbjörn, Få stora fartyg eller flera små? Marinens utmaningar när ytstridsfartygen ska omsättas, *Tidskrift i Sjöväsendet*, nr 2, 2017, 117-122, s 121-122.

marinen i framtiden ska kunna bedriva samtliga operationstyper¹⁰⁶ i tre riktningar vilket anges som förklaring till synsättet.¹⁰⁷

Niklas Granholm beskriver i sin artikel *A Small Navy in a Changing World: The Case of the Royal Swedish Navy* hur ubåtsjaktförmågan kom att ta stor plats i den svenska marinen vilket kan förklara varför dagens ytstridsfartyg ser ut som de gör. Hans inledande redovisning av den svenska försvarstanken, med Marinplan 60 och försvarsbeslutet 1972 i fokus, talar med slående likhet samma språk som Børresens teori om kuststatens försvar mot en invasion från havet.¹⁰⁸ 1972 skedde en ambitionssänkning av ubåtsjaktförmågan, vilket gick emot marinens ståndpunkt. I och med grundstötningen av U137 i Karlskrona skärgård 1981 och den ökade frekvensen av misstänkta undervattenskränkningar under 1980-talet kom dock stor del av resurserna dimensionerade för kustförsvar att omriktas för att återta ubåtsjaktförmågan.¹⁰⁹ Det är inte orimligt att tänka sig att dessa händelser starkt har påverkat Sveriges syn på vilka förmågor som dess ytstridsfartyg ska inneha. Detta påverkar rimligen även diskussionen om framtidens ytstridsfartyg och dess utformning då den senaste misstänkta undervattenskränkningen skedde 2014.¹¹⁰

Vad vi kan utläsa i ovanstående är att Børresens detaljupplösning är betydligt lägre än den svenska synen på vad ytstridsfartygen ska ha för förmågor och vilken typ av effekt det får på resonemangen kring deras storlek och utformning. Børresen ser tämligen endimensionellt på ytstridsfartygens uppgifter när han beskriver att dess förmåga till att sänka trupptransportfartyg är central. Han utelämnar inte ubåtsjaktförmågan i sin teori, men den är inte heller specificerad till vilka plattformar som ska inneha den, bara att förmågan ska finnas. Med svensk modern historia i åtanke går det att argumentera för att säkerhetspolitiska omständigheter kommer att kunna påverka synen på marinstridskrafternas förmågor och i vilken grad en enda förmåga ska låtas stå i centrum. Sådana omständigheter är svåra att sia om, varför det också är svårt att, genom en teori, generalisera kring vad kuststatens ytstridsfartyg ska ha för förmågor vilket Børresen gör i sin endimensionella beskrivning av ytstridsfartygens roll i marinstridskrafterna.

Ubåtar

Försvarsberedningen redogör tydligt för ubåtssystemets bidrag i den marina krigföringen:

Ubåtar utgör enligt beredningen ett viktigt system för att möta och försvåra ett väpnat angrepp. De är samtidigt avancerade underrättelseplattformar. Ubåtssystemet skapar en osäkerhet som tvingar en angripare att avdela förhållandevis stora resurser för skydd av

¹⁰⁶ Sjöövervaknings-, sjöfartsskydds- och kustförsvarsoperationer. Se TRM 1(A) kap 03, sektion IV.

¹⁰⁷ Perspektivstudien, s 51-52.

¹⁰⁸ Granholm, s 171-172.

¹⁰⁹ Ibid, s 172-173.

¹¹⁰ Försvarsmakten, *Underrättelseoperation avslutad*, 2014-10-24.

<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2014/10/underrattelseoperationen-avslutad/> (Hämtad 2019-09-03).

egna sjögående resurser. Därför utgör ubåtarna en viktig del i den krigsavhållande förmågan.¹¹¹

Försvarsberedningens syn om att ubåtar tvingar angriparen till att avdela stora resurser för skydd skiljer sig möjligtvis något från Børresens som beskriver att ubåtsvapnets främsta förmåga är att kunna "ta kriget till fienden". Men överensstämmelsen kring synen på systemets avskräckningseffekt är tydlig. Att "ta kriget till fienden" återspeglas däremot tydligare i TRM som kungör att "operationer med ubåt ska kunna ske inom hela det havsområde som ligger mellan vår och motståndarens kust och där djupen medger ubåtsoperationer."¹¹²

Minerings- och minröjningsförmåga

Det råder också en samsyn vad gäller sjöminering och dess effekter. Försvarsberedningen belyser sjömineringsförmågan som ett starkt bidrag till den krigsavhållande förmågan och att systemet bidrar till att begränsa effekterna av ett väpnat angrepp, varför den också bör utvecklas och förstärkas.¹¹³ Børresen för ett resonemang kring att sjömineringsförmågan generellt bör ha en större plats i kuststatens marinstridskrafter med hänsyn till dess goda effekter i grunda och kustnära vatten. Detta åskådliggörs i perspektivstudien bland annat genom att Försvarsmakten vill att även hemvärnet förses med förmåga till sjöminering, vilket är en av prioriteringarna i myndighetens tillväxtförslag fram till 2025.¹¹⁴ Vad gäller minröjningsförmågan menar försvarsberedningen att den ska vidmakthållas.¹¹⁵ Inga förslag på utökning av fartygsbeståndet framgår. Detta skiljer sig från Försvarsmaktens perspektivstudie som menar att en utökning till 12 eller 18 fartyg behövs, beroende på vilket koncept Försvarsmaktens struktur ska ha år 2035.

Kustartilleri

När vi kommer till det fasta kustartilleriet vet vi att inget sådant av fast typ finns kvar i Sverige.¹¹⁶ Det är således svårt att bedöma svensk syn på systemet idag. Militärhistorikern Lars A Hansson kommenterar nedläggningen i och med försvarsbesluten 1996 och 2000: "[...] moderna hot ansågs rörligt och spridning vara melodin och de fasta anläggningarna fick stryka på foten."¹¹⁷ Givetvis bidrog sannolikt även andra anledningar, såsom invasionshotets bedömda frånvaro och reduceringar i ekonomin, till nedläggningen. Med dessa förklaringsfaktorer kan vi rimligen bedöma sannolikheten för återupprättandet av det fasta kustartilleriet i Sverige som liten. Det

¹¹¹ Värnkraft, s 194.

¹¹² TRM, s 05-19.

¹¹³ Värnkraft, s 166, 194.

¹¹⁴ Perspektivstudien, s 72.

¹¹⁵ Värnkraft, s 194.

¹¹⁶ Försvarsmakten, *När bunkern blev omodern*, okänt datum.

<https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/var-historia/artiklar/ar-bunkern-blev-omodern/> (Hämtad 2019-09-04).

¹¹⁷ Ibid.

vore dock inte rättvist mot Børresen att hävda diskrepans mellan hans syn och svensk, även om han i sin teori redovisar en tro på en fortsatt framtid för det fasta kustartilleriet. Tiden har nog tagit ut sin rätt i detta fall, även om Børresen har en poäng i sitt resonemang kring artillerigranatens okänslighet för störning i relation till robotsystem. Det ska dock påpekas att det finns anledning till att redan vid tiden för teorins författande, 1994, förhålla sig kritisk till Børresens syn på det fasta kustartilleriet. Børresen gör sig en otjänst när han vill skapa en generaliserbar teori, och menar att fast kustartilleri har en plats i kuststatens sjömak, när endast tre stater hade denna typ av anläggningar under det kalla kriget: Sverige, Finland och Norge.¹¹⁸ I ljuset av detta perspektiv kan måhända teorin reduceras till ett försvarstal mot nedläggningstrenden under 90- och 00-talen.

Eftersom rörligt kustartilleri i form av artilleripjäser inte heller finns kvar i de svenska marinstridskrafterna ska detta i sammanhanget tolkas som rörlig kustrobotförmåga för att kunna belysa svensk syn genom teorin. Beredningen anser att förmågan att kunna verka från land bidrar till en ökad flexibilitet och en ökad förmåga till kraftsamlad sjömålsstrid vilket ställer motståndaren inför en komplexare hotbild.¹¹⁹ Perspektivstudien nämner iståndsättandet av kustrobotsystemet som en av de större anpassningarna som genomförts för att återuppbygga den nationella försvarsförmågan.¹²⁰ TRM nämner inte kustrobot som en egen förmåga då reglementet är från 2010, det vill säga innan beslut om återinförande fattades. Vad vi kan utläsa av de dokument som talar om kustrobot, är att systemet och förmågan anses som viktig för det nationella försvaret. Att ett system som har varit avskaffat återinförs kan rimligen också tala för den saken. Därmed finns en god överensstämmelse mellan teorin och svensk syn.

Amfibieförband

Nu till påståendet att kuststaten inte behöver en amfibiekår. Anledningen som anges är att kusten, där baser och basområden finns, ryms inom området för arméns front. Det något dogmatiska förhållningssättet utvecklas inte vidare än så. Men vi utgår från att det som avses, och som inte anses behövas, är förband med särskild förmåga till strid i amfibisk miljö.

Helt uppenbart är att Sveriges syn på denna förmåga inte överensstämmer med teorin. Försvarsberedningen är enig med Försvarsmakten i att ett behov av utökning och utveckling av amfibiesystemet behövs.¹²¹ Beredningen uttrycker också tydligt vad amfibiesystemets bidrag till den totala förmågan i marinstridskrafterna är när de beskriver dess uppgift att utöva kontroll över kustområden och att de skall användas i områden där insatser med ubåt och sjömålsrobot är svåra att genomföra.¹²² TRM specificerar också tydligt vad amfibieförmågan ska bidra med; särskilt fokus ligger på

¹¹⁸ Försvarsmakten, *När bunkern blev omodern*. Se även Till 2018, s 273.

¹¹⁹ Värnkraft, s 193.

¹²⁰ Perspektivstudien, s 13-14.

¹²¹ Värnkraft, s 191.

¹²² Ibid, s 195.

dess roll i att slå och hindra en motståndares landstigningsförband.¹²³ Vidare kungör TRM att amfibieförbanden kan verka i flera dimensioner; på och under vattenytan, på marken och med begränsad omfattning i luftrummet. Därmed har amfibieförbanden "[...] en unik förmåga att uthålligt ta, utöva och bestrida kontroll i dessa områden."¹²⁴

Det går att argumentera för att teorin bortser från en av grundpelarna till att olika förbandstyper behövs, nämligen ett lands skiftande geografiska karaktär. Att tämligen obekymrat konstatera att en kuststat inte behöver amfibieförband, endast underbyggt med en enda mening om att armén kan hantera saken, får därför anses som något märkligt.

Ett väpnat angrepp på Sverige skulle sannolikt kräva en överskeppning och landstigning i något av våra kustområden, det vill säga en amfibieoperation.¹²⁵ Om vi då utgår från motståndarens perspektiv så menar Speller att landstigningsoperationer tenderar att vara svåra.¹²⁶ Han fortsätter:

Bristfällig och dålig planering har tagit sig uttryck genom otaliga historiska exempel på misslyckade amfibieoperationer. Framgångsrika operationer bygger på tät samverkan mellan försvarsgrenar och gemensam förståelse för varandras respektive problem i stridsmiljön. En amfibieoperation kräver en snabb styrketillväxt i land vilket innebär särskilda problemområden, där ett utav dem är att säkerställa förnödenhetsförsörjning och logistik till de ilandsatta förbanden. Vidare har dessa problem ofta resulterat i ett misslyckande att ta initiativet, vilket mer än sällan berott på att chefernas fokus fastnat på svårigheterna att etablera brohuvudet, snarare än uppgiften att ta sig inåt land för att säkra målet med operationen.¹²⁷ (Förf. övers.).

Likaså beskriver Till landstigningsoperationers komplexitet. Han tar landstigningsförsöket vid Gallipoli 1915 som exempel och menar att cheferna för sjö- respektive markdetachmentet förvisso hade en mycket god relation. Dock orsakade motvilligheten att blanda sig i, vad man ansåg som, varandras ansvarsområden en oklarhet kring de operativa målen och därmed också det taktiska tillvägagångssättet. Detta tog sig uttryck i inledningen av operationen där det var särskilt otydligt huruvida det var en marin operation med stöd av armén eller en amfibieoperation. Operationen misslyckades och slutade med Ententens reträtt.¹²⁸

Med hänsyn taget till att offensiva amfibieoperationer och landstigningar i stor omfattning utgörs av många komplexa element och kräver samverkan över försvarsgrenarna så går det att argumentera för att förband med amfibisk förmåga behövs i en kuststats marinstridskrafter. Motståndarens landstigning får då ytterligare en tröskel att passera. Om den tröskeln inte utgörs av förband med specialkompetens på

¹²³ TRM, s 01-16, 01-17.

¹²⁴ Ibid, s 05-21.

¹²⁵ FOI, *Hotbildsunderlag i utvecklingen av civilt försvar*, FOI Memo 5089, 2014-10-14, s 16-17.

¹²⁶ Speller, s 159.

¹²⁷ Ibid, s 160.

¹²⁸ Till, 2018, s 259-260.

amfibisk strid och materiel avsedd för den amfibiska miljön, utan av arméförband, så riskerar tröskeln att bli avsevärt lägre.

Kryssningsrobot

Ett förmågetillskott som Försvarsmakten föreslår i perspektivstudien är långräckviddig markmålbeväpning med kryssningsrobot. Förslaget omfattas av anskaffning av systemet till sjöstridsfartyg och ubåt.¹²⁹ Studien talar också om att till flygstridskrafterna anskaffa långräckviddig precisionsbeväpningsförmåga¹³⁰, vilket tolkas som kryssningsrobot. I Försvarsberedningens rapport föreslås att flygvapnet ska förses med denna förmåga. Beredningens bedömning är att långräckviddig markmålsbeväpningsförmåga bidrar till att öka Försvarsmaktens krigsavhållande förmåga.¹³¹

Oavsett om marinen, flygvapnet eller armén förses med kryssningsrobot så är det centrala att förmågan bidrar till att öka den krigsavhållande förmågan. Børresen menar att det är bortom rimliga strävanden för kuststaten att befatta sig med kryssningsrobotanfall. Detta avviker från hans i övrigt gällande avskräckningsprinciper vilka har redovisats tidigare. En annan kuststat som verkar ha dragit samma slutsats som Sverige avseende kryssningsrobotens bidrag till den krigsavhållande förmågan är Finland. De inledde anskaffningsprocessen av kryssningsroboten JASSM i oktober 2011.¹³² Vad som binder samman Finland och Sverige i denna kontext, och som kan förklara avvikelser från teorin, är ländernas geografiska närhet till Ryssland. Med kryssningsrobotar erhåller båda länderna en förmåga till att angripa den potentiella motståndarens territorium. Den avskräckande effekten innebär då att om Ryssland väljer att angripa Sverige eller Finland så kan länderna svara, inte bara genom att försvara eget territorium, utan också genom fjärranfall på ryskt territorium. Vidare har kryssningsrobotar en särskild betydelse i inledningen av en konflikt, eftersom de kan ta sig igenom motståndarens luftförsvar och slå mot prioriterade mål, utan att behöva riskera förlust av piloter.¹³³ Dessa förutsättningar passar egentligen Børresens teori som handen i handsken när han i kontexten ubåtsförmåga talar om att "ta kriget till fienden". Återigen får den logiska konsistensen i teorin sig en törn när Børresen avfärdar en förmåga utan att nyansera eller vidare motivera sitt ställningstagande. Återigen uppträder en diskrepans mellan svensk syn på vilka medel som är relevanta för kuststaten och Børresens teori.

¹²⁹ Perspektivstudien, s 51-52.

¹³⁰ Ibid, s 53.

¹³¹ Värnkraft, s 200.

¹³² Defence Security Cooperation Agency, *News release*, 2011-10-31, <https://www.dsca.mil/major-arms-sales/finland-agm-158-joint-air-surface-standoff-missiles-jassm> (Hämtad 2019-09-05).

¹³³ Speller, s 155.

4.4 Metod

Logistik baserad på civil infrastruktur

TRM kungör att "logistik är ett komplex funktionsområde, med många aktörer både inom som utanför Försvarmakten."¹³⁴ Den marina basbataljonen ansvarar för stödet till marinens förband och ska även fungera som en beställarfunktion där resurserna i stor omfattning kommer från civila leverantörer.¹³⁵ Logistikfunktionen ska vila på samma principer oavsett vilken typ av insats som bedrivs, alltså ska principerna gälla oavsett om fred, kris eller krig råder.¹³⁶

Vad gäller perspektivstudien så konstaterar Försvarmakten att den militära logistiken till stora delar är kopplad till totalförsvaret och samhället i övrigt.¹³⁷ Likaledes förtäljer Förvarsberedningen att Försvarmakten, för att kunna lösa sina uppgifter, är beroende av stöd av övriga samhället och civila aktörer avseende sjukvård, drivmedel, transportresurser, elektricitet, elektroniska kommunikationer och förnödenheter.¹³⁸

Genomgående i de dokument som beskriver Försvarmaktens logistikfunktion är att civila aktörer i allra högsta grad är en avgörande komponent. Däremot går det inte att konstatera att detta har skett genom ett aktivt beslut baserat på att det är den bästa lösningen. Det kan lika gärna bero på att Försvarmakten har tvingats till en sådan lösning av kostnadsskäl, att det är för dyrt att hushålla en från samhället oberoende logistikkedja, vilket också är troligt. Inte heller går det att, utifrån materialet, isolera och undersöka marinstridskrafternas logistikfunktion eftersom den till mångt och mycket är organiserad myndighetsgemensamt. Vad som dock kan konstatera är att Børresens teori om logistik baserad på civil infrastruktur stämmer överens med den svenska tanken, oavsett om det skett avsiktligt eller ej.

Djupförsvaret

Att i det valda materialet finna en uttalad metod, eller taktik, kring hur de svenska marinstridskrafterna ska användas för att hindra en invasion från havet har visat sig svårt. TRM beskriver förvisso kustförsvarsoperation, men utelämnar detaljupplösning kring hur respektive förmågesystem ska nyttjas.¹³⁹ Rimligen framgår detaljer kring kustförsvarsoperationer i planer omfattade av sekretess, vilka av naturliga skäl inte är möjliga att redovisa i denna undersökning. Historiskt kan vi härleda den svenska marina djupförsvartanken, vilken beskrivs av bland andra Granholm¹⁴⁰ och Till¹⁴¹. Där skapas djup med överlappande system utgörandes av snabba ytstridsfartyg med torped och sjömålsrobot, ubåtar samt defensiva mineringar.¹⁴² De förmågor och materielsystem som Granholm och Till beskriver i kontexten djupförsvaret utgör fortfarande kärnan i den

¹³⁴ TRM, s 05-25.

¹³⁵ Ibid, s 05-26.

¹³⁶ Ibid, s 05-25.

¹³⁷ Perspektivstudien, s 54.

¹³⁸ Värnkraft, s 146-147.

¹³⁹ TRM, s 03-12.

¹⁴⁰ Granholm, s 171.

¹⁴¹ Till, 2018, s 273.

¹⁴² Granholm, s 171.

svenska marinen, vilket har redovisats ovan, varför vi kan anta att metoden för att hindra en invasion från havet fortfarande bygger på samma koncept. Tittar vi på marinens övningsmönster de senaste åren kan denna bild bekräftas. Inom ramen för övningar av kustförsvarsoperation övas sjömålsstrid tillsammans med flygstridskrafterna¹⁴³, sjöminering¹⁴⁴ samt ubåts- och amfibieoperationer¹⁴⁵. Därmed torde vi kunna konstatera att överensstämmelse finns mellan de svenska marinstridskrafternas metod att hindra en invasion från havet och Børresens redovisade anti-invasionskoncept.

Är då djupförsvar enligt Børresens melodi det sätt vi ska förstå den svenska marinens tillämpning av den, eller kan andra perspektiv studeras för att förstå dess teoretiska och praktiska relevans för kuststaten?

Med utgångspunkt i vilken metod den underlägsne bör använda för att utmana den överlägsne och hur detta påverkar marinstridskrafternas sammansättning kan inledningsvis 1800-talets Jeune école (den franska unga skolan) nämnas. Syftet med Jeune école var enligt Till att genom angrepp på sjöfarten störa de brittiska handelsförbindelserna. Målet var inte att svälta ut Storbritannien, utan snarare att skapa panik och kris inom försäkringsbolagen och störa de invecklade brittiska handelsmönstren, vilket skulle tvinga regeringen till fred.¹⁴⁶ För att åstadkomma detta menade förespråkarna av Jeune école att nyckeln utgjordes av en lättare flotta som i och med utvecklingen av torpeden, ubåten och minan kunde utmana briterens slagskepp och andra större örlogsfartyg.¹⁴⁷ Till menar att Jeune école i själva verket stod för en form av asymmetrisk krigföring som på ett nytt och djärvt sätt försökte lösa problemet hur en tillsynes underlägsen flotta skulle kunna utmana en större sjömak.¹⁴⁸ Christopher Werner menar i sin artikel *Amiral Castex och den svenska marinen* att Jeune école-falangen påverkade den svenska marinens utveckling under 1900-talets första hälft, vilket kan förklara ursprunget till att kärnan i dagens marinstridskrafter fortfarande består av lätta ytstridsfartyg, minvapen och ubåtar.¹⁴⁹

Vad som skiljer svensk samtida utgångspunkt från Jeune école är att Sverige inte har något intresse att utmana en stormakt såsom Frankrike försökte utmana Storbritannien. Försvaret av statens territorium är det överordnade målet. Av samma anledning kom den

¹⁴³ Försvarsmakten, *Gemensam sjömålsstrid i fokus*, 2018-03-28, <https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2018/03/gemensam-sjomalsstrid-i-fokus/>. (Hämtad 2019-09-12).

¹⁴⁴ Försvarsmakten, *Marin mineringsförmåga övades under Swenex*, 2018-05-30, <https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2018/05/marin-mineringsformaga-ovades-under-swenex/>. (Hämtad 2019-09-12).

¹⁴⁵ Försvarsmakten, *Från rutin till allvar*, 2017-09-14, <https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2017/09/fran-rutin-till-allvar/>. (Hämtad 2019-09-12).

¹⁴⁶ Till, 2018, s 92.

¹⁴⁷ Ibid, s 91.

¹⁴⁸ Ibid, s 92-93.

¹⁴⁹ Werner, s 145-146.

sovjetiska unga skolan, molodaja sjkola, att ta plats i Sovjetunionen.¹⁵⁰ Efter 1917 års revolution och deltagande i världskriget var den nybildade unionen under 1920-talet i dåligt skick. Att då fortsätta producera örlogsfartyg med oceankapacitet i syfte att kunna etablera herravälde till sjöss och utmana de europeiska sjömakterna var orealistiskt. I stället förespråkade den unga skolan en omställning till en lättare flotta för att hantera invasionshotet, vilket inte kunde negligeras.¹⁵¹ Till citerar A.P. Aleksandrov, sektionschef vid marinakademin och förespråkare av den unga skolan:

Ofta identifierar vi oss med klassiska sjömakter och försöker uppträda som dem. Skagerackslaget är vår modell, vilken vi försöker studera och imitera. Amiralerna Beatty och Spee är våra förebilder. Att ta lärdom av andra länder är bra. Men att försöka överföra alla deras erfarenheter och tillvägagångssätt till våra förutsättningar och förhållanden är inte rätt. Vi har andra styrkor, andra medel, och vi bedriver operationer under andra förhållanden. Följaktligen är det nödvändigt att utarbeta en taktik för den mindre flottan som uppträder tillsammans med armén i enlighet med en samfäll strategisk plan.¹⁵² (Förf. övers.).

Med detta som skäl argumenterade den unga skolan för ett försvar av den sovjetiska kusten som omfattade ett integrerat system av minor, kustartilleri, ubåtar och MTB. Detta krävde en gemensam insats över vapenslagsgränserna, vilket inte bara motiverades ur ett taktiskt och operativt perspektiv, utan också politiskt. Den unga skolans argument för djupförsvaret gick hand i hand med den leninistiska ambitionen att förena de väpnade styrkorna som ett led i den kommunistiska revolutionen.¹⁵³

Børresens redovisade anti-invasionskoncept är alltså ingen norsk innovation. Han påstår heller inte det, men för att förstå de svenska marinstridskrafternas metod ur ett teoretiskt perspektiv kan vi även söka svaret i tankegodsdokument som uppstått utanför den skandinaviska kontexten.

Vad som identifierats som ett genomgående tema i materialet som analyserats, men som teorin inte omfattar och därför inte kan undersökas, är den så kallade gråzonsproblematiken som i *Militärstrategisk doktrin* definieras som "de strategiska otydligheter som uppstår mellan fred och krig."¹⁵⁴ Gråzonen bedöms ha betydande inverkan på utformningen av framtidens nationella försvar.¹⁵⁵ Även om inte teorin möjliggör en närmare analys av detta perspektiv, så borde gråzonen ha påverkan på marinstridskrafternas metoder att möta en motståndare i lägen där varken fred eller krig råder.

¹⁵⁰ Till, 2018, s 94.

¹⁵¹ Ibid, s 94.

¹⁵² Ibid, s 95.

¹⁵³ Ibid, s 94-95.

¹⁵⁴ MSD, s 37.

¹⁵⁵ Se bland annat Värnkraft s 117ff och Perspektivstudien s 31ff.

4.5 Sammanfattning och resultat

Framställningen ovan har försökt analysera den svenska marinens mål, medel och metod genom Børresens teori om kuststatens sjömak. Både överensstämmelser och avvikelser mellan de två entiteterna har identifierats och redovisats. Analysen har också biståtts av modern sjömakslitteratur i syfte att kunna erhålla ett kritiskt förhållningssätt till Børresens teori. Med hjälp av ovanstående analys ska nu undersökningens frågeställning *Hur ska den svenska marinens mål, medel och metod förstås i ett sjömaksteoretiskt sammanhang idag?* besvaras. Svaret presenteras genom att inledningsvis sammanfatta undersökningens delmoment mål, medel och metod. Av respektive delmoment dras sedan slutsatser, baserade på undersökningens analys, i vilka de svenska marinstridskrafternas mål, medel och metod ska förstås.

Mål

Inledningsvis undersöktes målet med marinstridskrafterna. Här återfanns en gemensam nämnare i målet avskräckning, vilket är föga förvånande. När vi går vidare i analysen av begreppet kustmakt, som är marinstridskrafternas bidrag till avskräckning, kan vi konstatera att den svenska synen tar utgångspunkt i ett annat perspektiv än teorin. Børresen menar att kuststatens utgångspunkt är skyddandet av naturresurser medan svensk syn tar utgångspunkt i skydd av sjöfarten. Detta beror rimligen på geografisk belägenhet och variationer i hur kuststaten har tillgång till havet och dess resurser. Oljenäringen utgör en betydande del av norsk BNP och det verkar som att Børresen ej har kunnat bortse från detta i sin formulering av teorin. Samma tyngd som teorin ger skyddet av naturresurser, ger Sverige till sjöfarten och skyddet av den. Svenskt beroende av utrikeshandel på köl ger ett svar på varför.

Rörande hävdandet av statens suveränitet och den territoriella integriteten finns en tydlig överensstämmelse mellan teorin och svensk syn. Både teorin och svensk syn menar att detta bidrar till statens säkerhet och utgör grunden för den krigsavhållande effekten.

Sist ut var begreppet sjökontroll. Vad som framhålls här är att det visserligen finns en tydlig koherens mellan svensk syn och teorin, men att detta knappast beror på Børresens teoretiska fingertoppskänsla. Sjökontroll och dess innebörd för kuststaten är vida undersökt och begreppet går att härleda redan i de tidiga tankarna om sjökrigföring. Förmågan utgör en förutsättning för att bedriva marina operationer.

Med dessa resonemang dras tre slutsatser, vari målet med de svenska marinstridskrafterna ska förstås:

- Del av kuststatens källa till ekonomisk tillväxt och välfärd kan kräva tillgång till havet. Oavsett om källan består av naturresurser, utrikeshandel eller annan ekonomiskt vinstbringande verksamhet, så bör marinstridskrafterna ha som uppgift att göra den tillgänglig för kuststaten.

- Hävdande av suveränitet och territoriell integritet är centralt för kuststaten. Detta utgör en antydning till statens trovärdiga krigföringsförmåga och som i förlängningen ger en krigsavhållande effekt.
- Sjökontroll är en förutsättning för att marinstridskrafterna ska kunna bedriva operationer.

Medel

I analysen av medel, vilket ska förstås som vilka förmågor som behövs för att nå målen, framkom att Sveriges marinstridskrafter i allt väsentligt utgörs av den kärna som teorin beskriver att kuststaten ska inneha. Sverige verkar följa den princip som Børresen kallar *a balanced navy*. I en genomgång av respektive delsystem redovisas att svensk syn på ytstridsfartygens förmågor är mer mångfacetterad än den som redogörs i Børresens teori. Ubåtsjaktförmågan har en mer central roll i Sverige och har påverkat val av fartygstyp. Korvettsystemet utgör därför kärnan i det svenska ytfartygsbeståndet, framför teorins förordade MTB. Børresen utelämnar inte på något vis förmågan till ubåtsjakt i sin teori, men ytstridsfartygen nämns enkom i kontexten skydd mot kustinvasion och att de då endast ska ha förmågan att sänka motståndarens överskeppningsföretag, vilket ses som tämligen endimensionellt.

En samsyn råder kring ubåtssystemet. Dess effekt värderas lika mellan teori och svensk syn. Systemet framhålls som ett av de viktigaste medlen för att uppnå en avskräckande effekt. Förmågan att hota motståndaren i dennes hemmarvatten medför att "kriget kan tas till fienden".

Minröjnings- och mineringsförmågan ska tillåtas ta större plats i kuststatens marinstridskrafter. Kustområden och skärgård med dess grunda vatten är särskilt lämplig för minering, menar Børresen. Samma syn tycks råda i Sverige vilket åskådliggörs genom ambitionen att även förse även hemvärnet med denna mineringsförmåga. Detta ska stärka förmågan till sjöminering, en förmåga som utgör ett omfattande bidrag till den krigsavhållande effekten.

Vad gäller kustartilleriet återfinns i teorin en syn och en tro på en framtid för systemet, både fast och rörligt. Avseende det fasta kustartilleriet konstateras i analysen att det är en märklig syn att redovisa i en teori som eftersträvar att vara generaliserbar, då endast tre länder haft fast kustartilleri under kalla kriget; Norge, Sverige och Finland. Ur detta perspektiv tycks teorin bara vara ett försvarstal mot nedläggningar. Även om Børresen har en poäng i att artillerigranater inte går att störa ut, vilket är fallet för ett robotsystem, så konstateras i undersökningen att tiden nog har tagit ut sin rätt på teorin och att vi därför ursäktar Børresen i detta avseende. Om vi däremot tolkar rörligt kustartilleri som rörlig kustrobotförmåga så finns en samsyn. Systemet ger en ökad flexibilitet och stärker den kraftsamlade sjömålsstriden. Det tydligaste beviset på att Sverige har denna syn är att systemet varit nedlagt, men nu återinförs i marinstridskrafterna.

Sverige och Børresen drar olika slutsatser kring amfibieförbandens nödvändighet i kuststatens marinstridskrafter. Svensk syn saknar motsvarighet i teorin som menar att armén ska ansvara för de områden som i den svenska marinen hanteras av amfibieförbanden. I analysen framkommer att vad gäller Sverige så skulle en motståndare sannolikt behöva genomföra en överskeppning med tillhörande landstigning i något av kustområdena för att lyckas med en invasion. Historiskt har amfibieoperationer och landstigningar visat sig vara komplexa operationstyper, varför en argumentation förs kring att det finns goda skäl för Sverige och kuststaten att ha förband med förmåga till strid i amfibisk miljö.

Utan att göra någon vidare utläggning om varför, avfärdar Børresen att kuststatens arsenal bör innehålla kryssningsrobotar. Sverige verkar ha dragit samma slutsatser som grannlandet Finland, när försvarsberedningen och Försvarsmakten är överens om att ett sådant system skulle kunna bidra till den krigsavhållande effekten. Teorin är från 1994, det är därför inte otänkbart att kryssningsrobotsystem ansågs för dyra vid den tidpunkten. Dock anges endast att det är bortom rimliga strävanden för kuststaten att införskaffa systemet som skäl till avfärdandet. Om vi sakligt bemöter standpunkten går det att argumentera för att det i avseendet kuststatens medel finns en konflikt i teorin. Ubåtssystemets främsta förmåga är att "ta kriget till fienden" vilket ska bidra till avskräckning. Samma egenskap besitter kryssningsroboten om kuststatens geografiska belägenhet gör att motståndarens territorium finns inom räckvidden för systemet. Rimligtvis är detta skälet till att Finland har införskaffat systemet, och Sverige planerar att göra det.

Begreppet *a balanced navy* innebär, enligt Børresens teori, att marinstridskrafterna ska ha en väl avvägd förmågebalans i syfte att skapa synergier som gör att helheten av alla system blir starkare än summan av varje enskilt system. Det är svårt att ta till sig detta begrepp när teorin i samma andetag utesluter ett system avsett för miljön där vatten möter land, amfibieförbanden. Den amfibiska miljön torde vara ett för kuststaten centralt område att behärska och kontrollera då det är precis där ett invasionsförsök övergår till att vara en konstaterad invasion. Att med förband med amfibisk förmåga kunna hindra, eller allra minst störa, invasionen i detta område är rimligtvis en central beståndsdel i kuststatens balanserade marinstridskrafter. Samma sak gäller kryssningsroboten. En förmåga som gör att motståndaren hotas på sitt eget territorium borde kunna utgöra ett bidrag till ett balanserat förmågespektrum. Särskilt om målet för kuststaten är att verka avskräckande.

Med ovanstående i beaktande kan följande slutsatser dras, vari de svenska marinstridskrafternas medel ska förstås:

- Kuststatens marinstridskrafter bör eftersträva en förmågebalans som medför att kustområdet och det intilliggande havet, oavsett vilken karaktär eller egenskaper

dessa har, kan kontrolleras. Förmågor bör skapas för att kunna kontrollera geografiska områden med unik eller sällsynt karaktär i syfte att exploatera fördelen detta innebär relativt en motståndare som försöker överta kontrollen av dessa områden.

- Beroende på dess geografiska belägenhet, bör kuststaten ha därtill anpassade medel för att kunna hota motståndaren på dennes territorium i syfte att uppnå en avskräckande effekt.

Metod

Den svenska försvarsmakten och dess marinstridskrafter har ett logistikkoncept som är baserad på civil infrastruktur. Detta överensstämmer med vad teorin förordar, men det går inte att härleda om konceptet är en effekt av ett aktivt beslut eller om myndigheten av andra skäl, exempelvis ekonomiska, har tvingats anta en sådan organisation.

Djupförvarstanken och det anti-invasionskoncept som redovisas i teorin går att återfinna i svenskt marint tänkande idag. Även om svensk doktrin och taktikreglementen inte ger en samfäll bild enligt Børresens principer kan vi, genom att studera den svenska marinens övningsmönster de senaste åren i kombination med vilka system som används vid dessa övningar, konstatera att så är fallet.

I den litteratur som använts som stöd vid analysen framgår att tankar om metoder kring hur den underlägsne ska utmana den överlägsne i fråga om sjömakt går att härleda till både Frankrike och Sovjetunionen. Undersökningen är såklart inte allomfattande, det finns säkerligen fler länder och skolor med liknande tankar. Men djupförsvarets tankegods och medel; MTB, ubåtar, minor och kustartilleri går igen även i andra kontexter än den skandinaviska.

Metoderna som analyserats utifrån teorin uppvisar inga distinkta avvikelser. Därför är det svårt att argumentera för annat än att de svenska marinstridskrafternas metod kan förstås i det teoretiska sammanhang som Børresen beskriver. Vad som dock kan sägas är att det finns en poäng att studera andra teorier kring kuststatens metoder och dess ursprung i syfte att ta del av flera perspektiv rörande samma företeelse.

Vad som inte kan analyseras genom Børresens teori, men som utgör ett genomgående tema i det empiriska underlaget, är den så kallade gråzonsproblematiken. Hur detta påverkar marinstridskrafternas metod behöver undersökas för att helt förstå de svenska marinstridskrafternas teoretiska sammanhang idag, vilket den här undersökningen tyvärr inte har verktyg för att göra.

5. Resultatdiskussion

För att förstå de svenska marinstridskrafternas teoretiska sammanhang idag krävs ett vidare perspektiv än det som Børresen erbjuder. Genom att belysa det svenska perspektivet har undersökningen, utöver att ge svar på frågeställningen, problematiserat och nyanserat teorin. Att inom krigsvetenskapen skapa generaliserbara teorier och att applicera dessa på verkligheten är, precis som inom andra forskningsfält, sällan enkelt. Problemet kan ligga i försöket att lämna det övergripande och gå in på detaljer. Då kommer rimligen alltid diskrepanser mellan teori och verklighet uppstå, vilket inte är märkligt. Men om syftet är att skapa en generaliserbar teori, vilket Børresen avser, kan det vara på sin plats att utelämna dogmatiska ställningstaganden, såsom att påstå att en kuststat inte behöver amfibiestridskrafter eller kryssningsrobotar. En förklaring till problemet kan ligga i hur teorins slutsatser och påståenden uppstår. Tittar vi på exempelvis Till, Vego och Speller underbygger de sina teoretiska slutsatser på ett övergripande empiriskt underlag utifrån historiska händelser och företeelser. Børresen däremot, tar greppet "the case of the Royal Norwegian Navy" när han formulerar sina slutsatser. I detta enögda perspektiv ligger troligen den inneboende problematiken i teorins ibland bristande generaliserbarhet för andra kuststater.

Børresen förtjänar dock en och annan ros. Han har på ett konstruktivt och strukturerat sätt försökt göra kuststatens förhållanden och förutsättningar greppbara genom att sammanfatta detta i en teori. Han bidrar därför med ett kontrasterande perspektiv till de teorier som främst rör de oceangående marinerna. Han visar att kuststaten har andra frågor att handskas med än sjöherravälde och expeditionära operationer.

Det metodologiska angreppssättet i undersökningen har fungerat på avsett vis. Genom operationaliseringen av teorin har det empiriska underlaget kunnat analyseras på ett ändamålsenligt sätt. Detta utgör uppsatsens styrka. Uppsatsens svaghet ligger i att systematiseringen av den litteratur som används för att ha ett kritiskt förhållningssätt till Børresens teori kunde varit tydligare. Systematiseringen hade kunnat genomföras genom att samla ett sjömaksteoretiskt underlag och därefter operationalisera det på lämpligt vis, som en grund till en teorijämförande studie. Detta hade möjligtvis stärkt undersökningens resultat och lett fram till skarpare slutsatser.

Avslutning och förslag till framtida forskning

Den svenska marinens mål, medel och metod bör förstås ur fler än ett perspektiv. Hur marinstridskrafterna ska användas måste ständigt belysas ur fler perspektiv för att inte kompassriktningen ska tappas. Ett sådant aktuellt perspektiv är den tidigare nämnda gråzonsproblematiken. Hur påverkar detta marinstridskrafternas mål, medel och metod? Denna uppsats saknar verktyg för att ta sig an en sådan problemformulering varför det vore intressant att undersöka detta i framtida forskning. En sådan undersökning skulle kunna vara till gagn för hur dagens marinstridskrafter ska nyttja tillgängliga medel i en metod avsedd för gråzonen.

6. Referenser

Tryckta källor

Børresen, Jacob, i Hobson, Rolf & Kristiansen, Tom (red.), *Navies in Northern Waters 1721-2000*, Frank Cass, London, 2004.

Børresen, Jacob, The Seapower of the Coastal State, *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 17, No. 1, 148-175, 1994.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Towns, Ann E. & Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, femte uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2017.

FOI, *Hotbildsunderlag i utvecklingen av civilt försvar*, FOI Memo 5089, 2014-10-14.

Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin: MSD 16*, Försvarmakten, Stockholm, 2016.

Försvarmakten, *Operativ doktrin 2014: OPD*, Försvarmakten, Stockholm, 2014.

Försvarmakten, *Taktikreglemente för marinstridskrafterna, TRM1(A)*, Försvarmakten, Stockholm, 2010.

Försvarmakten, *Tillväxt för ett starkare försvar, slutlig redovisning av perspektivstudien 2016-2018*, beteckning FM2015-13192:15, 2018.

Granholt, Niklas, i Mulqueen, Michael, Sanders, Deborah & Speller, Ian (red.), *Small Navies: Strategy and Policy for Small Navies in War and Peace*, Ashgate, Farnham, Surrey, 2014.

Lindberg, Michael & Todd, Daniel, *Brown-, Green-, and Blue-Water Fleets: the Influence of Geography on Naval Warfare, 1861 to the Present*, Praeger, Westport, Conn., 2002.

Lundströmer, Torbjörn, Få stora fartyg eller flera små? Marinens utmaningar när ytstridsfartygen ska omsättas, *Tidskrift i Sjöväsendet*, nr 2, 2017, 117-122.

Nykvist, Jens, Marinen idag och i framtiden, *Tidskrift i sjöväsendet*, nr 2, 2017, 109-116.

Regeringskansliet, *Värnkraft: inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021-2025*, Regeringskansliet, Försvarsdepartementet, Stockholm, 2019.

Schöllin, Robert, *Kuststatens sjömakt, den underlägsnes framgång i försvaret?: En teoriprovande undersökning om kuststatens försvar av kusten*, magisteruppsats i krigsvetenskap, Stockholm, Försvarshögskolan, 2018.

Speller, Ian, *Understanding Naval Warfare*, andra uppl., Routledge/Taylor & Francis Group, London, 2019.

Till, Geoffrey, Can small navies stay afloat?, *Jane's Navy International*, May 2003, 25-35.

Till, Geoffrey, *Seapower: A Guide for the Twenty-First Century*, fjärde uppl., Routledge, Abingdon, Oxon, 2018.

Till, Geoffrey, i Mulqueen, Michael, Sanders, Deborah & Speller, Ian (red.), *Small Navies: Strategy and Policy for Small Navies in War and Peace*, Ashgate, Farnham, Surrey, 2014.

Vego, Milan, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, andra, Frank Cass, London, 2003.

Wedin, Lars, i Åselius, Gunnar & Caniart, Valérie (red.), *Svenskt-franskt militärt samarbete under fyra sekler: svenskt-franskt seminarium organiserad i Stockholm 25 och 26 oktober 2005 och i Vincennes 7 och 8 december 2006*, Försvarshögskolan, Stockholm, 2009.

Werner, Christopher, i Åselius, Gunnar & Caniart, Valérie (red.), *Svenskt-franskt militärt samarbete under fyra sekler: svenskt-franskt seminarium organiserad i Stockholm 25 och 26 oktober 2005 och i Vincennes 7 och 8 december 2006*, Försvarshögskolan, Stockholm, 2009.

Widén, Jerker, *Theorist of Maritime Strategy: Sir Julian Corbett and his Contribution to Military and Naval Thought*, Ashgate Pub. Ltd., Burlington, VT, 2012.

Yin, Robert K., *Fallstudier: design och genomförande*, första uppl., Liber, Malmö, 2007.

Yoshihara, Toshi and Holmes, James R., Japanese Maritime Thought: If Not Mahan, Who?, *Naval War College Review*: Vol. 59: No. 3, Article 4, 2006.

Internet

Defence Security Cooperation Agency, *News release*, 2011-10-31,
<https://www.dsca.mil/major-arms-sales/finland-agm-158-joint-air-surface-standoff-missiles-jassm> (Hämtad 2019-09-05).

Ekonomifakta.se, *BNP – detaljerat*, 2019-07-30,
<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Ekonomi/Tillvaxt/BNP---detaljerat/> (Hämtad 2019-08-29).

Försvarsmakten, *Från rutin till allvar*, 2017-09-14,
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2017/09/fran-rutin-till-allvar/>. (Hämtad 2019-09-12).

Försvarsmakten, *Gemensam sjömålsstrid i fokus*, 2018-03-28,
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2018/03/gemensam-sjomalsstrid-i-fokus/>. (Hämtad 2019-09-12).

Försvarsmakten, *Marin mineringsförmåga övades under Swenex*, 2018-05-30,
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2018/05/marin-mineringsformaga-ovades-under-swenex/>. (Hämtad 2019-09-12).

Försvarsmakten, *När bunkern blev omodern*, okänt datum,
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/var-historia/artiklar/ar-bunkern-blev-omodern/> (Hämtad 2019-09-04).

Försvarsmakten, *Underrättelseoperation avslutad*, 2014-10-24.
<https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2014/10/underrattelseoperationen-avslutad/> (Hämtad 2019-09-03).

Försvarsmakten, *Årsredovisning 2005*, https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/arsredovisningar/arsredovisning-2005/ar05_huvuddok.pdf (Hämtad 2019-09-03).

Norsk Petroleum, *Makroøkonomiske indikatorer for petroleumssektoren*, 2019-05-15,
<https://www.norskpetroleum.no/okonomi/statens-inntekter/> (Hämtad 2019-09-02).